

BOUWSTENEN OMGEVINGSVISIE HARLINGEN

Bronnen:

- 0.0 visie
- Opbrengsten participatietraject
- Nieuw beleid
- Inloopsprekuren met inhoudelijk beleidsmedewerkers
- Opmerkingenronde beleidsmedewerkers

Inhoudsopgave

<i>Inhoudsopgave</i>	2
1. SAMENVATTING	4
1.1. <i>Speerpunten leefomgeving Harlingen</i>	4
2. INLEIDING	6
2.1. <i>De omgevingsvisie van Harlingen</i>	6
2.2. <i>Leeswijzer</i>	6
2.3. <i>Omgevingsvisie als handvat voor integraal werken</i>	6
2.4. <i>We bewegen mee met onze inwoners</i>	6
2.5. <i>Uitkomsten participatietraject omgevingsvisie</i>	7
3. We kiezen voor een karakteristiek Harlingen	8
3.1. <i>Trots en zuinig op onze kwaliteiten</i>	8
3.2. <i>Ruimtelijke kwaliteit is ons kapitaal van de toekomst</i>	8
3.3. <i>Ruimtelijke kwaliteiten van Harlingen</i>	9
3.4. <i>Ruimtelijke kwaliteiten per deelgebied</i>	11
3.5. <i>Erfgoed zichtbaar en basis voor verdere ontwikkeling</i>	14
4. WE KIEZEN VOOR GEZOND, VEILIG EN GROEN	15
4.1. <i>Een omgeving die bijdraagt aan de gezondheid</i>	15
4.2. <i>Een veilige leefomgeving voor inwoners en bezoekers</i>	16
4.2.1. <i>Verkeersveiligheid</i>	16
4.2.2. <i>Externe veiligheid</i>	16
4.2.3. <i>Veiligheid bij evenementen</i>	17
4.3. <i>Meer groen in de stad en dorpen</i>	17
4.3.1. <i>Biodiversiteit: vergroten leefmogelijkheden doelsoorten</i>	17
4.4. <i>Een Zorgvuldige afweging op het gebied van bodem, water, geluid en geur</i>	18
5. WE KIEZEN VOOR DUURZAAM	19
5.1. <i>Aan de slag met de energietransitie</i>	19
5.1.1. <i>Besparen en isoleren tot 2030; van het gas af in 2050</i>	19
5.1.2. <i>In 2030 wekken we 88% van onze stroomvraag duurzaam op</i>	20
5.2. <i>Klimaatadaptatie: we maken ruimte voor water en groen</i>	20
5.3. <i>Onze samenleving steeds meer circulair</i>	20
5.4. <i>Een optimale duurzame bereikbaarheid van stad, dorpen en buitengebied</i>	21
5.4.1. <i>Stimuleren fietsen en wandelen</i>	21
5.4.2. <i>Bestaande openbaar vervoersvoorzieningen behouden</i>	21
5.4.3. <i>Bereikbaarheid met de auto op orde houden</i>	21
5.4.4. <i>Bereikbaar via het water</i>	22
5.4.5. <i>Voldoende parkeercapaciteit</i>	22
6. WE KIEZEN VOOR SOCIAAL EN INCLUSIEF	23
6.1. <i>Harlingen biedt voor iedereen een thuis</i>	23

6.2.	<i>Wonen met kwaliteit en karakter</i>	23
6.3.	<i>Een passend woningaanbod voor alle inwoners</i>	24
6.4.	<i>Hoogwaardige en toegankelijke voorzieningen</i>	24
6.4.1.	<i>Veel mogelijkheden om elkaar te ontmoeten</i>	25
6.4.2.	<i>Voldoende en passende zorg, nu en in de toekomst</i>	25
6.4.3.	<i>Cultuur: de stad als podium</i>	25
6.4.4.	<i>Onderwijs</i>	26
7.	WE KIEZEN VOOR EEN VITALE EN VEERKRACHTIGE ECONOMIE	27
7.1.	<i>Een vitale en veerkrachtige economie</i>	27
7.1.1.	<i>Voldoende passende werkgelegenheid én voldoende personeel</i>	27
7.1.2.	<i>Een aantrekkelijk vestigingsklimaat</i>	28
7.2.	<i>Detailhandel en horeca: focus op sterke binnenstad</i>	28
7.3.	<i>Een sterke recreatieve sector</i>	28
7.4.	<i>Bedrijventerreinen</i>	29
7.5.	<i>Landbouw</i>	29
8.	ONTWIKKELINGEN EN KEUZES PER GEBIED	30
8.1.	<i>Definitie van kwaliteit verschilt per gebied</i>	30
8.2.	<i>Kustzone</i>	31
8.2.1.	<i>Industriehaven</i>	31
8.2.2.	<i>Sluis en Van Harinxmakanaal</i>	32
8.2.3.	<i>Gemeentelijke havens</i>	32
8.2.4.	<i>Langparkeerterrein</i>	33
8.2.5.	<i>Waddenpromenade</i>	34
8.2.6.	<i>Willemshaven</i>	34
8.2.7.	<i>Westerzeedijk</i>	34
8.3.	<i>Binnenstad</i>	35
8.3.1.	<i>Bestaande kwaliteiten als basis voor ontwikkeling</i>	35
8.3.2.	<i>Cultuur, horeca en winkels als trekkers</i>	35
8.3.3.	<i>Bereikbaarheid en parkeren</i>	36
8.4.	<i>Spaansenterrein</i>	36
8.5.	<i>Oostpoort 3</i>	37
8.6.	<i>Overige gebieden/ specifieke kaders vanuit ruimtelijke kwaliteit (nog verder uitwerken)</i>	37
9.	SAMENWERKING	39
9.1.	<i>Door samen te werken bereiken we meer</i>	39

1. SAMENVATTING

De gemeente Harlingen legt in deze omgevingsvisie de ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. We zijn zuinig op onze bestaande ruimtelijke kwaliteiten, zoals de oude binnenstad, de ligging aan de Waddenzee en de haven (zie hoofdstuk 2). En we zorgen voor een groene, gezonde, duurzame en inclusieve leefomgeving met ruimte voor passende economische ontwikkeling (zie hoofdstuk 3 t/m 7). Ook maken we specifieke keuzes voor gebieden waar grote ontwikkelingen plaatsvinden of uitdagingen spelen (zie hoofdstuk 8).

In deze samenvatting staan alle speerpunten op een rij. In de hoofdstukken hierna worden de speerpunten onderbouwd.

1.1. Speerpunten leefomgeving Harlingen

We kiezen voor een karakteristiek Harlingen

- De gemeente ziet voor zichzelf een belangrijk rol in het borgen van de omgevingskwaliteiten.
- We zetten in op het behouden en waar mogelijk van versterken van landschap en cultuurhistorie.
- Cultureel erfgoed zetten we in als verbindend element, context en inspiratie bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.
- We maken het aanwezige erfgoed meer zichtbaar en beleefbaar

We kiezen voor gezond, veilig en groen

- We zijn zuinig op bestaand groen in de openbare ruimte en bewaken de verbindingen ertussen.
- We zetten in op meer groen in de stad en in de dorpen, passend bij de omgeving en bij de lokale behoefte.
- We vinden het belangrijk om de biodiversiteit te versterken.
- We zetten in op een leefomgeving die maximaal bijdraagt aan onze gezondheid.
- Onze leefomgeving stimuleert een gezonde levensstijl, onder meer door uit te nodigen tot beweging en ontmoeting.
- De gemeente wil een veilige fysieke leefomgeving bieden aan haar inwoners en bezoekers.

We kiezen voor duurzaam

- Onze ambitie is dat in 2050 de bebouwde omgeving in de gemeente van het gas af is, waarbij we tot 2030 de focus leggen op energiebesparing en isolatie van gebouwen.
- Onze ambitie is dat we in 2030 88% van de stroomvraag duurzaam opwekken en in 2050 100%.
- We maken de leefomgeving klimaatbestendig door meer ruimte te maken voor water en groen.
- We stimuleren circulariteit en geven zelf het goede voorbeeld.
- We faciliteren een betere afvalscheiding.
- We zetten in op een optimale bereikbaarheid van de stad, de dorpen en het buitengebied.
- We stimuleren duurzame en inclusieve mobiliteit door het verbeteren van routes en te zorgen voor passende voorzieningen.
- We werken aan een evenwichtig en gebruiksvriendelijk parkeersysteem, zowel voor inwoners als bezoekers, zonder dat de ruimtelijke kwaliteit geschaad wordt.

We kiezen voor inclusief en sociaal

- Harlingen is een inclusieve gemeente en we richten onze leefomgeving zo inclusief en toegankelijk mogelijk in.
- We houden de dorpen en wijken aantrekkelijk, door in te zetten op een gezonde, groene en klimaatadaptieve woonomgeving.
- We koesteren de eigenheid van de dorpen en wijken.
- Bij het toevoegen van woningen spelen we in op de vraag van nu en de toekomst door een diversiteit aan woningtypen en prijssegmenten te bieden.
- We vinden het belangrijk dat er voldoende mogelijkheden tot ontmoeting zijn in een dorp of wijk.
- We spelen in op de veranderende behoefte aan zorgvoorzieningen.
- We willen het cultureel aanbod behouden en daarnaast blijven ontwikkelen en versterken.
- We zetten in op een functionele, toereikende en duurzame sportinfrastructuur.
- We faciliteren talentontwikkeling bij de jeugd en jongeren door culturele en sportvoorzieningen.
- Het cultureel aanbod concentreert zich in De Willemshaven en de binnenstad; we houden oog voor de verbinding met de dorpen en wijken.
- We vinden het belangrijk dat er voldoende en passende sportvoorzieningen zijn.
- Naast behoud van monumentale panden zetten we ook in op het bewoonbaar en betaalbaar houden van deze panden.

We kiezen voor een vitale en veerkrachtige economie

- We werken aan de versterking van onze stuwende sectoren: de agrifood, het maritieme cluster, schone energie, toerisme en recreatie, maakindustrie en bouw.
- We zetten in op een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven.
- We zetten in op het behoud van talent, door het bieden van een aantrekkelijke woon- en leefomgeving en passende banen voor starters.
- We stimuleren innovatie en ondernemerschap.
- Door het verduurzamen van de bedrijventerreinen behouden we de huidige bedrijvigheid en trekken we nieuwe bedrijven aan.
- We zetten in op het versterken van de binnenstad van Harlingen als kernwinkelgebied en beperken detailhandel buiten de binnenstad.
- We versterken de binnenstad als aantrekkelijk verblijfsgebied voor inwoners en bezoekers.
- We verbinden de verschillende aantrekkelijke gebieden voor bezoekers beter met elkaar: Waddenpromenade, Willemshaven, Westerzeedijk en binnenstad.
- We hebben de ambitie om de voorzieningen voor de watersport en -recreatie te verbeteren en zo mogelijk uit te breiden.
- .

2. INLEIDING

2.1. De omgevingsvisie van Harlingen

Dit is de omgevingsvisie van de gemeente Harlingen. De omgevingsvisie gaat over het Harlingen van de toekomst. De gemeente legt hierin de ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. We zijn zuinig op de bestaande omgevingskwaliteiten, zoals de oude binnenstad, de ligging aan de Waddenzee en de haven. En we zorgen voor een groene, gezonde, duurzame en inclusieve leefomgeving met ruimte voor passende economische ontwikkeling.

De nationale en provinciale omgevingsvisie zijn belangrijke kaders voor deze omgevingsvisie. De omgevingsvisie geeft op hoofdlijnen de koers voor de komende jaren aan. Het is een bewuste keuze om de visie niet tot in detail uit te werken. We leggen niet alles vast. Hiermee is er ruimte om de gemeenschap actief te betrekken bij keuzes en is er ruimte om bij te sturen, bijvoorbeeld bij nieuwe ontwikkelingen.

2.2. Leeswijzer

De omgevingsvisie is als volgt opgebouwd:

2.3. Omgevingsvisie als handvat voor integraal werken

De omgevingsvisie gaat over de fysieke leefomgeving. Er zijn allerlei ontwikkelingen en opgaven die effect (kunnen) hebben op die leefomgeving, zoals de energietransitie, klimaatverandering, de vergrijzing van de bevolking, de woningbouwopgave en vele anderen. Binnen de omgevingsvisie komen deze opgaven bij elkaar. Hiermee is de omgevingsvisie een kader dat zorgt voor samenhang in beleid en voor een integrale manier van werken. Door integraal te werken maken we slimme keuzes voor de toekomst van Harlingen.

Dit betekent bijvoorbeeld dat we op de Waddenpromenade de wens om de vervoersstromen te verbeteren combineren met het aantrekkelijker maken van dit gebied door meer groen. Ook verbeteren we de verbinding met de binnenstad en onderzoeken we koppelkansen met een mogelijke dijkverzwaring. Verschillende opgaven komen zo binnen één gebied bij elkaar.

2.4. We bewegen mee met onze inwoners

Harlingen heeft ongeveer 15.900 inwoners, verdeeld over de stad, de dorpen en het buitengebied. De inwoners, daar doen we het voor. We vinden het belangrijk dat zij in Harlingen goed kunnen blijven wonen, leven, werken en recreëren. We vinden inclusiviteit belangrijk: iedereen kan en mag meedoen. De bevolking ontwikkelt zich en de samenstelling verandert: de komende 10 jaar verwachten we een sterke vergrijzing en een lichte afname in aantal inwoners. Dit heeft effect op de wensen en behoeften van onze inwoners. De woningvraag verandert en ook de vraag naar voorzieningen verandert. Daarnaast veranderen ook de wensen ten aanzien van de leefomgeving. Er is bijvoorbeeld steeds meer aandacht voor gezondheid en voor groen. Door de vergrijzing zijn er in de toekomst minder arbeidskrachten om vacatures te vullen. We kijken vooruit en bewegen mee met de wensen en behoeften van onze inwoners.

2.5. Uitkomsten participatietraject omgevingsvisie

Deze versie van de omgevingsvisie (concept, mei 2023) is het resultaat van vele gesprekken met inwoners en organisaties in Harlingen en het bijeenbrengen van het relevante gemeentelijk beleid. Dit heeft geleid tot een stevig en gedragen blik op de toekomst van Harlingen.

Onderdeel van het participatietraject tot nu toe is een uitgebreid onderzoek naar de wensen en zorgen van de Harlinger inwoners en ondernemers. In totaal hebben 705 mensen deelgenomen aan de consultatie, waarvan 683 uit Harlingen. De inwoners van Harlingen zijn over het algemeen tevreden over de gemeente. Uit de enquête kwamen een aantal belangrijke conclusies naar voren, die ook mede vorm hebben gegeven aan deze omgevingsvisie:

- De inwoners van Harlingen zijn tevreden over hun gemeente: ze zijn trots op hun prachtige havenstad, vinden het er gezellig, voel zich thuis. Ze benoemen als karakteristieke punten: de zee, de haven, de waddeneilanden, de horeca.
- Inwoners beoordelen de kwaliteit van de historische binnenstad erg hoog en hechten hier grote waarde aan. Mensen zijn trots op de binnenstad en willen deze graag zo houden. Of zelfs de historische uitstraling nog beter benutten en verder uitbouwen. Het karakter van de stad is belangrijk. De monumenten zijn het visitekaartje. De binnenstad is voor inwoners en voor bezoekers.
- Men vindt natuur, groen en biodiversiteit belangrijk. Men is hier relatief gezien minder tevreden over en vraagt hier aandacht voor de in omgevingsvisie. De wens voor meer bomen en groen is duidelijk aanwezig op veel verschillende plekken in de gemeente.
- Cultuur en recreatie wordt het meest gemist door de inwoners. Als voorbeeld wordt genoemd: theater, bioscoop, zwembad. Men ziet graag een bruisende binnenstad met veel mogelijkheden voor uitjes. En speciale aandacht voor voorzieningen voor de jeugd.

Gesprekken met ondernemers en andere stakeholders worden in de eerste helft van 2023 gevoerd. Hiermee worden de keuzes verder aangescherpt.

3. We kiezen voor een karakteristiek Harlingen

Speerpunten

- De gemeente ziet voor zichzelf een belangrijk rol in het borgen van de karakteristieke omgevingskwaliteiten.
- We zetten in op het behouden en waar mogelijk van versterken van landschap en cultuurhistorie.
- Cultureel erfgoed zetten we in als verbindend element, context en inspiratie bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.
- We maken het aanwezige erfgoed meer zichtbaar en beleefbaar.

3.1. Trots en zuinig op onze kwaliteiten

Harlingen is een veelzijdige gemeente met veel unieke kwaliteiten, waar we trots op zijn en die onze identiteit bepalen. Trots op onze prachtige historische binnenstad met directe verbinding met de Waddenzee. Trots op de karakteristieke terpdorpen Wijnaldum en Midlum en op het groene buitengebied. De inwoners van Harlingen geven aan tevreden te zijn over Harlingen en er graag te wonen.

In dit hoofdstuk beschrijven we wat ruimtelijke kwaliteit voor ons is en wat de bestaande karakteristieke ruimtelijke kwaliteiten in Harlingen zijn. Hierbij sluiten we aan bij de landschapsbiografie. Vervolgens beschrijven we specifieke kwaliteiten in deelgebieden. De bestaande karakteristieke ruimtelijke kwaliteiten koesteren we: bij ontwikkelingen gaan we hier respectvol mee om.

3.2. Ruimtelijke kwaliteit is ons kapitaal van de toekomst

Ruimtelijke kwaliteit is wat ons betreft een optelsom van de volgende drie elementen:

- Gebruikswaarde: de mate waarin ruimte bewoners in staat stelt de activiteiten te ontplooiën die zij willen zoals bijvoorbeeld wonen, werken, recreëren;
- Belevingswaarde: de mate waarin de ruimte door bewoners, bezoekers en/of gebruikers gewaardeerd wordt door de ervaren schoonheid, kwaliteit of bijzonderheid.
- Toekomstwaarde: de mate waarin in de leefomgeving met een passende gebruiks- en belevingswaarde kan worden doorgegeven aan toekomstige bewoners, bezoekers en gebruikers.

Ruimtelijke kwaliteit is van groot belang voor onze inwoners. We zien dat veel inwoners nauw betrokken zijn bij de kwaliteit van hun leefomgeving. De leefomgeving bepaalt voor een belangrijk deel het welzijn en de identiteit van mensen. De ruimtelijke kwaliteit bepaalt de trots die veel bewoners voelen voor hun regio, stad, dorp, buurt of wijk. Deze kwaliteit kunnen we ook rekenen tot het DNA van de wijk, de buurt of het dorp. De omgevingskwaliteit is het kapitaal van de toekomst en dit willen we vasthouden. De gemeente ziet voor zichzelf een belangrijk rol in het realiseren en borgen van deze ruimtelijke kwaliteit.

3.3. Ruimtelijke kwaliteiten van Harlingen

Onze omgeving heeft veel ruimtelijke kwaliteiten en ze zijn divers. Het gaat om herkenbare ruimtelijke structuren zoals terpen, kwelderwallen en vestingwerken en om gebouwd erfgoed. Maar ook om de verbinding met de Waddenzee en om de openheid, rust en ruimte van ons landschap. In de landschapsbiografie zijn de kernkwaliteiten van Harlingen beschreven en op kaart gezet. Deze beschrijving en kaart zijn overgenomen in deze omgevingsvisie, omdat ze een belangrijke basis vormen voor verdere ruimtelijke ontwikkeling.

Kernkwaliteit	Beschrijving
Waddenlandschap	De ligging direct aan de Waddenzee maakt Harlingen een unieke stad. Vanuit de stad loop je zo het strand op. Aan de kust kan men zich nog een beeld vormen van hoe het landschap er duizenden jaren geleden uitgezien zal hebben.
Kwelderwallen, terpen & kerken	De terpen liggen in langgerekte rijen op de kwelderwallen en vormen misschien wel de meest karakteristieke elementen van dit landschap. Hoewel Wijnaldum zich flink heeft uitgebreid is de oorspronkelijke structuur van de terp nog duidelijk zichtbaar.
Binnendijken	Vanaf de middeleeuwen werd Westergo voorzien van een uitgebreid stelsel aan zee- en binnendijken. De oude dijken lopen nog kronkelend door het landschap en doen vaak dienst als weg. Ze staan symbool voor de eeuwenlange strijd tegen het water.
Zeedijken	De oudste zeedijken lagen verder naar het westen en zijn verloren gegaan bij zware stormvloed. De huidige zeedijk is het resultaat van eeuwenlange verbredingen en ophogingen van de laatmiddeleeuwse zeedijk.
Verkaveling en microreliëf	Na de bedijkingen werd het kwelderlandschap in cultuur gebracht. In dit natte landschap bestaan vrijwel alle perceelscheidingen uit sloten. Samen vormen ze een regelmatig verkavelingspatroon, waaruit veel over de geschiedenis van het landschap kan worden afgelezen.
Boerderijplaatsen en states	De aanleg van de zeedijken betekende dat het mogelijk werd om ook buiten de terpen en kwelderwallen te wonen. Vanaf de late middeleeuwen verschijnen er verspreid over het landschap (verhoogde) boerderijplaatsen. De erven zijn vaak voorzien van opgaande beplanting en vormen opvallende eilandjes in het verder open polderlandschap.
Vaarwegen	Tot halverwege de negentiende eeuw vormden de vaarwegen in Friesland de belangrijkste verkeersader, voor zowel goederen als personen. Elk dorp en iedere afgelegen boerderij was wel aangetakt op dit netwerk. Hoewel door de ruilverkaveling een groot deel van het netwerk aan vaarwegen is verdwenen, is de ruimtelijke opbouw van grote kanalen naar kleine opvaarten nog duidelijk zichtbaar.
Havens	De ligging aan de belangrijke handelsroute over de voormalige Zuiderzee en de goede bereikbaarheid met het agrarische achterland, maakte van Harlingen eeuwenlang de belangrijkste havenstad van Friesland. Dit belang ging gepaard met een continue uitbreiding van de havens, om een plek te kunnen bieden aan het toenemende aantal en steeds groter wordende zeeschepen. Het gehele ensemble aan havens is nog aanwezig, van de historische binnenhavens tot moderne uitbreidingen ten behoeve van de industrie.
Groen erfgoed	Het merendeel van het Harlingse achterland was functioneel ingericht, zonder veel opgaande beplanting. Dit beeld veranderde pleksgewijs door de komst van enkele landschapstuinen- en parken, aangelegd door de bekende tuinarchitect Lucas Pieters Roodbaard. Veel van zijn ontwerpen elders in het land zijn in de loop der tijd aangetast of verdwenen, maar zowel de Engelse Tuin in Harlingen als de landschapstuin bij Roptastate zijn nog in zijn geheel aanwezig als herkenbare groene oases.
Gebouwd erfgoed	Na verschillende grenscorrecties werd het grondgebied van Harlingen in de loop van de twintigste eeuw sterk vergroot. Door de bouw van nieuwe wijken, afgewisseld met industrieterreinen voor de vestiging van bedrijven, kon worden voldaan aan de hoge vraag naar woonruimte. Harlingen heeft zich qua omvang in korte tijd verveelvoudigd, al zijn de afzonderlijke buurten nog duidelijk herkenbaar gebleven. Zo is de historische binnenstad inmiddels een beschermd stadsgezicht.

Verbinding met open zee	Uniek voor Harlingen is de open verbinding met de Waddenzee. De werking van het getij is tot in de binnenstad merkbaar. De geschiedenis van de stad en het achterland zijn nauw verbonden met de zee. Ook de overgangszone tussen zoeten zout water zorgt voor een bijzondere situatie.
Vestingwerken	De vestingwerken van Harlingen zijn op veel plaatsen nog duidelijk herkenbaar en herinneren aan het roerige verleden van de stad. Een deel van de omwalling is opgenomen in de Engelse Tuin en vormt een groene parel in de binnenstad.
Natuurontwikkeling	De rijke kleigronden rondom Harlingen zorgen niet alleen voor goede landbouwgronden, het zijn ook uitstekende foerageergebieden voor allerlei vogels. Ten zuiden van Harlingen is het Hegewiersterfjild omgetoverd tot een waar vogelparadijs voor verschillende wad- en weidevogels.
Openheid, rust en ruimte	Ondanks alle recente ontwikkelingen wordt het landschap rondom Harlingen gekenmerkt door uitgestrekte vergezichten. De weidsheid van het open polderlandschap heeft een grote aantrekkingskracht. De rust, ruimte, stilte en duisternis zijn voor bewoners en bezoekers van het kustlandschap belangrijk.

Bron: *Landschapsbiografie, 2022*

Kernkwaliteiten Harlingen op kaart
Bron: *Landschapsbiografie, 2022*

3.4. Ruimtelijke kwaliteiten per deelgebied

In de vorige paragraaf zijn de verschillende typen kernkwaliteiten aan de orde gekomen. Per deelgebied zijn er andere kwaliteiten aanwezig. In dit hoofdstuk beschrijven we de bestaande kwaliteit; in het hoofdstuk 'Ontwikkelingen' volgt de koers per deelgebied.

1. Historische binnenstad

Harlingen kreeg al in 1234 stadsrechten en kent als havenstad een rijke geschiedenis. De havenfunctie van Harlingen is voor een belangrijk deel bepalend geweest voor de huidige waardevolle ruimtelijke structuur en het bebouwingsbeeld van de binnenstad van Harlingen. Vanwege de samenhang tussen het goed behouden cultuurhistorisch waardevolle stedenbouwkundig patroon en de grotendeels monumentale bebouwing, is de binnenstad aangewezen als beschermd stadsgezicht. Het ruimtelijk beleid is gericht op het behoud van de ruimtelijke waarden en het herstel of toevoegen van ruimtelijke waarden waar die verstoord zijn dan wel ontbreken.

Naast de historische stedenbouwkundige structuur zijn ook het silhouet vanaf de Waddenzee en het zicht vanaf de randen van de historische binnenstad op de stad zeer waardevol. Het typische dakenlandschap bestaande uit spits of smal toelopende volumes en het verschil tussen de lage woonhuisbebouwing en de hogere bijzondere bebouwing is eveneens van grote waarde. Veel panden die niet beschermd monument zijn, zijn toch beeldbepalend of beeldondersteunend en hebben een belangrijke rol in het historische stadsbeeld. Ook de directe verbinding met de Waddenzee is van grote waarde: het zout tot in de binnenhavens, eb en vloed voelbaar in de stad. Dit is een unieke kwaliteit van Harlingen en is van grote waarde voor de beleving.

Een groot aantal monumentale panden refereert aan het rijke handelsverleden van de stad. Het betreft 513 rijks- en 242 gemeentelijke monumenten. De monumenten zijn geconcentreerd in een aantal bebouwingswanden, die daardoor een cultuurhistorisch waardevol geheel zijn, vooral in combinatie met als zodanig aangewezen 'beeldbepalende panden' (400). De monumentale, historische en toeristische waarde van de binnenstad is voor Harlingen van groot belang. De aanwezigheid van pakhuizen, (binnen)havens, beelden en andere vormen van erfgoed bepalen voor een groot deel de beeldkwaliteit in het stadshart. Erfgoed vertelt ons verhaal en is daardoor erg belangrijk voor de omgevingskwaliteit van Harlingen. Als monumentengemeente zijn we trots op ons erfgoed.

2. Havenfront

Dit gebied grenst aan de Waddenkust en de binnenstad en omvat de Westerzeedijk, de Nieuwe Willemshaven en de Veerkade.

Westerzeedijk: (geen bestaande kwaliteiten genoemd)

Nieuwe Willemshaven

Dit havengebied ligt tussen de Zuiderpier en het Havenkwartier. Het wordt gekenmerkt door de haven met zijn grote loodsen en zeepieren en een doorgaande waterkeringsmuur (realisatie 2011). Ten oosten van de keermuur bevinden zich de spoorbaan, de binnenstad en station Harlingen Haven. De samenhangende sfeer van de havens, kades en bebouwing wordt hoog gewaardeerd. De afzonderlijke gebouwen zijn slechts ten dele van waarde. Het totaal van gebouwen en openbare ruimte vormt de uitdrukking van de betekenis van het havengebied. Dit betekent dat de gebouvvolumes bepalend zijn, maar niet onaantastbaar.

Veerkade

Dit gebied ligt tussen de historische binnenstad en de haven en wordt grotendeels gekenmerkt door veerhavenvoorzieningen met een inrichting gedomineerd door [auto]infrastructuur. Daarnaast bevinden zich in het gebied kantoren, restaurants en een gebouw voor de havendienst. Het geheel is gelegen op en langs de zeedijk tussen de Veerhaven en de Oude Buitenhaven. Het veerhavengebied is een voor Harlingen kenmerkende plek, niet in de laatste plaats vanwege de vele mensen die vanaf hier naar Terschelling of Vlieland vertrekken.

3. Vooroorlogse bebouwing

In de directe nabijheid van de historische binnenstad en haar wallen bevinden zich een aantal gebieden waar vooroorlogse projectmatige en individuele woningbouw is gerealiseerd. De gebieden worden gekenmerkt door architectuurstijlen die nog een sterke verwantschap hebben met de architectuur in de binnenstad. De 19de eeuwse en vooroorlogse delen van Harlingen hebben een hoge waardering. Dit betreft zowel de stedenbouwkundige structuur met de toepassing van halfopen bouwblokken en voor- tuinen, als ook de bebouwingskenmerken uit de periode van ontstaan, waaronder de toepassing van steile kappen en de specifieke kenmerken van 19de eeuwse architectuur en architectuur uit de periode van het Interbellum.

4. Lintbebouwing

Het betreft hier gebieden met bebouwing aan één of twee zijden van historische uitvalswegen. Aan deze uitvalswegen heeft geleidelijk groei plaatsgevonden met woningen op eigen erf. De betekenis van de uitvalswegen is in de loop van de tijd veranderd. De linten met hun bebouwing hebben een hoge waardering. Dit betreft zowel de stedenbouwkundige structuur met de overheersende toepassing van vrijstaande bebouwing met ruime voortuinen, als ook de bebouwingskenmerken uit de periode van ontstaan, waaronder de toepassing van steile kappen en de specifieke kenmerken van architectuur uit met name het Interbellum (1918 – 1940).

5. Naoorlogse bebouwing

De uitbreidingsgebieden van Harlingen die in de periode na de Tweede Wereldoorlog tot ontwikkeling kwamen, bevinden zich ten zuiden en oosten van de stadskern. De gebieden worden gekenmerkt door architectuurstijlen uit de naoorlogse periode. Het betreft verschillende gebieden met ieder een eigen geschiedenis. De uitbreidingswijken die uit de jaren '50 tot en met '80 stammen hebben over het algemeen een planmatige verkaveling waarin rijenwoningen de toon zetten. De wijken en buurten uit de latere periodes worden over het algemeen gekenmerkt door meer individuele bouw.

De naoorlogse woningbouw wijken en buurten hebben een gemiddelde waardering. De stedenbouwkundige structuur en/of architectuur is niet uitzonderlijk en representeert over het algemeen geen hoge historisch- ruimtelijke waarde. Niettemin bevinden zich in dit gebied wel enkele waardevolle stedenbouwkundige structuren en gebouwen die vragen om een meer zorgvuldige behandeling.

6. Bedrijventerreinen

Bij alle bedrijventerreinen binnen de gemeente Harlingen is sprake van een relatie met het water. Aan de noordzijde van de stad bevindt zich het bedrijventerrein Industriehaven, direct verbonden met de Waddenzee. Aan de oostzijde bevindt zich Oostpoort, gelegen aan het Van Harinxmakanaal. Ten oosten van de wijk de Spiker bevindt zich bedrijventerrein Hermes. De Industriehaven kent grote tot zeer grote gebouwen die zowel vanuit zee als vanaf het land goed zichtbaar zijn. De gebouwen hebben over het algemeen vormen die typerend zijn voor het gebruik (overslag, scheepsreparatie). Het bedrijventerrein Oostpoort heeft gebouwen in de categorie klein tot middelgroot tot groot en kent een diversiteit aan vormen. Ook Hermes heeft gebouwen in de categorie klein tot middelgroot.

De bedrijfsbebouwing en –hallen hebben een gemiddelde waardering. Het bij de plat afgedekte grote volumes ontbreken van een dakvorm die bijdraagt aan het silhouet van de bebouwing doet enigszins

afbreuk aan de aansluiting van het gebied op het omringende landschap. Ook de veelvuldige toepassing van felle en in het oog springende kleurstellingen in de gevels van de objecten kan de bedrijventerreinen soms een visueel onrustig karakter verlenen. In het gehele gebied van dit type wordt gestreefd naar een balans tussen de individualiteit van de bedrijfsobjecten en de samenhangende kwaliteit van het gebied en haar omgeving.

7. Koningsbuurt

De Koningsbuurt bevindt zich langs de Oude Trekweg. Hier heeft zich in de loop der jaren bebouwing ontwikkeld. In het gebied wordt bedrijvigheid gecombineerd met wonen.

De Koningsbuurt heeft het karakter van een stadsrandontwikkeling langs een uitvalsroute met op het eerste gezicht weinig structuur. De historische elementen uit de vooroorlogse periode in het gebied langs de uitvalsweg van de Oude Trekweg hebben een hoge waardering. Dit betreft zowel de stedenbouwkundige structuur, de bijzondere historische elementen en groenstructuur als ook de bebouwingskenmerken uit deze periode, waaronder de toepassing van steile kappen en de specifieke kenmerken van historische architectuur. De naoorlogse woonbebouwing in het gebied wordt gemiddeld gewaardeerd. De bedrijfsbebouwing en –hallen hebben op zijn best een gemiddelde waardering, maar worden in veel gevallen negatief gewaardeerd.

8. Dorpen Wijnaldum en Midlum

De dorpskernen van Wijnaldum en Midlum hebben een historisch karakter en worden gekenmerkt door een terpdorpstructuur. De dorpen waren vanouds gerelateerd aan het omliggende landelijk gebied en hebben nog steeds een ruimtelijk solitaire positie in het landschap. De historische delen en elementen uit de vooroorlogse periode in de dorpen hebben een hoge waardering. Dit betreft zowel de stedenbouwkundige structuur, de bijzondere historische elementen als ook de bebouwingskenmerken uit deze periode, waaronder de toepassing van steile kappen en de specifieke kenmerken van historische architectuur.

De naoorlogse delen van de dorpen zijn voor wat betreft hun hoofdvorm (enkelvoudig volume, allen voorzien van een kap) van belang. De bestaande bebouwingskenmerken hebben een overwegend gemiddelde waardering.

Belangrijke omgevingskwaliteiten in Wijnaldum waar we zuinig op zijn:

- het behoud van de bestaande verdichte bebouwingsstructuur rondom de kerk;
- de handhaving van de aanwezige structurele waterlopen en paden in het dorpsgebied;
- het behoud van de bestaande hoogteverschillen in het terpenlandschap. Hierbij gaat het met name om de aanwezige zichtlijnen vanuit het zuiden en westen op de terp en de kerk.
- De terp in Wijnaldum is een rijksmonument.

Belangrijke omgevingskwaliteiten in Midlum waar we zuinig op zijn:

- de openheid,
- het landbouwkarakter van de bebouwing,
- de relatie vanuit het dorp met het buitengebied,
- en het oude dorpshart met de op en rond de terp gesitueerde deels karakteristieke en deels monumentale gebouwen.

9. Buitengebied

Het buitengebied van Harlingen wordt gekenmerkt door het kustlandschap van de Westergo, met zijn oude dijken, terpen, sloten en kreken. In dit open landschap bevindt zich bebouwing die van oorsprong aan de agrarische functie van het gebied is gerelateerd. De historische woon- en agrarische bedrijfsbebouwing heeft een hoge waardering. Zij vormt de uitdrukking van de betekenis van het

gebied. Dit is tevens het geval voor de historische woonhuizen uit de periode voor 1940. De nieuwe solitaire woonhuizen en agrarische bedrijfsbebouwing en –hallen hebben een gemiddelde waardering.

De kwaliteiten van het buitengebied komen veelal aan de orde in paragraaf 2.2. Karakteristieke elementen in het buitengebied zijn verder het bebouwingspatroon, het verkavelings- en ontsluitingspatroon, het kwelderwallengebied en de archeologisch waardevolle elementen (zoals terpen). Hier zijn we zuinig op. De relatie tussen de aanwezige bebouwing en de aanwezige natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden is een belangrijk aandachtspunt.

3.5. Erfgoed zichtbaar en basis voor verdere ontwikkeling

Zoals te lezen in hoofdstuk 2 is Harlingen rijk aan erfgoed. We zetten in op het behouden en waar mogelijk versterken van dit erfgoed: de vele cultuurhistorische waarden van onze (binnen)stad, dorpen en het landschap. Dit gaat zowel over gebouwd erfgoed, groen erfgoed, archeologie, landschappelijke waarden en immateriële cultuurhistorie. Hierbij sluiten we aan bij de provinciale omgevingsvisie, waarin wordt ingezet op de restauratie, hergebruik en verduurzaming van het Friese erfgoed.

We zien erfgoed en archeologie als een inspiratiebron: we gebruiken onze historie als basis voor verdere ontwikkeling. Onze bodem, ons landschap en de opbouw van onze stad vertellen een verhaal, dat we zichtbaar en beleefbaar willen laten zijn. Erfgoed is niet een serie objecten waarvoor gezorgd moet worden, maar biedt kansen om de vraagstukken waar de gemeente voor staat op te lossen, met een hoge omgevingskwaliteit als doel. Onze monumentale en historische binnenstad is hier een goed voorbeeld van als toeristische trekker.

We staan ook stil bij het immaterieel erfgoed van onze gemeente, door dit te onderzoeken en waar mogelijk vast te leggen. Ook vinden we het religieus erfgoed in onze gemeente belangrijk en willen hier goede zorg voor dragen door actief in contact te blijven met beheerders van kerkgebouwen

4. WE KIEZEN VOOR GEZOND, VEILIG EN GROEN

Speerpunten

- We zijn zuinig op bestaand groen in de openbare ruimte en bewaken de verbindingen ertussen.
- We zetten in op meer groen in de stad en in de dorpen, passend bij de omgeving en bij de lokale behoefte.
- We vinden het belangrijk om de biodiversiteit te versterken.
- We zetten in op een leefomgeving die maximaal haalbaar bijdraagt aan onze gezondheid.
- Onze leefomgeving stimuleert een gezonde levensstijl, onder meer door uit te nodigen tot beweging en ontmoeting.
- De gemeente wil een veilige fysieke leefomgeving bieden aan haar inwoners en bezoekers.

4.1. Een omgeving die bijdraagt aan de gezondheid

We zetten in op een leefomgeving die maximaal haalbaar bijdraagt aan onze gezondheid, door de gezondheid te beschermen én door gezond gedrag te stimuleren. Hiermee sluiten we aan bij de provinciale omgevingsvisie, waarin gezondheid ook als specifiek aandachtspunt is benoemd. We zetten in op een omgeving die door mensen als prettig wordt ervaren, die veilig is en uitnodigt tot beweging en ontmoeting. Een omgeving die rijk is aan schone lucht en natuur en met een kwalitatieve en toegankelijke infrastructuur. Hiermee is gezondheid een integrale opgave die bijna alle thema's in deze omgevingsvisie raakt.

Onze leefomgeving:

- heeft groen, natuur, water en aandacht voor klimaatadaptatie;
- nodigt uit tot gezonde leefstijlkeuzes, zoals voeding, bewegen, spelen en meedoen;
- stimuleert fietsen, wandelen en gebruik van openbaar vervoer en zorgt voor een goede bereikbaarheid;
- zorgt dat mensen elkaar kunnen ontmoeten en bevordert participatie, sociale cohesie en inclusie;
- houdt rekening met de behoeften van (toekomstige) bewoners en specifieke bevolkingsgroepen (kinderen, ouderen, chronisch zieken, gehandicapten en lagere inkomensgroepen);
- is vertrouwd, herkenbaar en veilig;
- heeft een goede milieukwaliteit (geluid, lucht, licht, bodem en externe veiligheid);
- heeft een goede (zwem)water kwaliteit;
- heeft duurzame woningen met een gezond binnenklimaat;
- heeft een aantrekkelijke en gevarieerde openbare ruimte;
- heeft een gevarieerd aanbod aan voorzieningen, zoals scholen, winkels, cultuur, bedrijven, openbaar vervoersvoorzieningen en sport.

We stimuleren gezondheid door positieve elementen in de leefomgeving te omarmen, maar ook door gezond gedrag te stimuleren. Elementen die minder gezond gedrag uitlokken, zoals de aanwezigheid van een fastfoodvoorziening vlakbij een school gaan we tegen..

4.2. Een veilige leefomgeving voor inwoners en bezoekers

De gemeente wil een gezonde en veilige fysieke leefomgeving bieden aan haar inwoners en bezoekers. Bij nieuwe ontwikkelingen worden veiligheidsaspecten in een vroegtijdig stadium meegewogen. De keuzes die gemaakt worden voor inrichting en het gebruik van de ruimte en de bouwwerken daarin hebben immers invloed op de mate waarin mensen worden blootgesteld aan de effecten van ongevallen en rampen en het risico dat zij hierbij lopen. Hoewel absolute veiligheid nooit haalbaar is, vindt de gemeente het belangrijk dat er een transparante afweging wordt gemaakt tussen veiligheid en andere maatschappelijke belangen. Voor zover mogelijk worden risicobronnen en –ontvangers zo veel mogelijk van elkaar gescheiden.

In het proces vanaf de keuzes voor de inrichting van de ruimte tot en met de realisatie van bouwwerken en het gebruik hiervan zijn veiligheidsaspecten continu een thema. Hierbij is expliciet aandacht voor zowel het voorkomen en beperken van veiligheidsrisico's als het bestrijden van branden, rampen en crisis in de zin van de Wet veiligheidsregio's en de zelfredzaamheid van mensen die aan deze veiligheidsrisico's zijn blootgesteld.

Veiligheid in de fysieke leefomgeving gaat in ieder geval over:

- opslag, productie, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen (externe veiligheid);
- veiligheid bij evenementen;
- effecten van klimaatverandering: hoog water, (natuur)branden;
- risico's bij nieuwe vormen van energie;
- verkeersveiligheid;
- sociale veiligheid.

4.2.1. Verkeersveiligheid

Op het gebied van de verkeersveiligheid zijn de afgelopen jaren al veel maatregelen genomen. We blijven ons samen met verkeerspartners én inwoners inspannen om het aantal verkeersdoden en gewonden verder terug te dringen. Dit gaan we onder andere doen door verdere uitvoering van het landelijke Strategisch Plan Verkeersveiligheid en aan te sluiten bij het programma Doortrappen. We zien een stijgende trend in het aantal fietsongevallen bij ouderen. Doortrappen zet zich in om zo lang mogelijk veilig te blijven fietsen.

4.2.2. Externe veiligheid

Risico's als gevolg van gebruik, opslag en vervoer van gevaarlijke stoffen, willen we zo veel mogelijk beperken. We hebben extra aandacht voor onder andere plaatsen waar kans is op:

- grote groepen slachtoffers;
- en/of ernstige schade aan de natuur;
- en/of grote economische schade;
- en/of ernstige schade door uitval van vitale en kwetsbare infrastructuur (bv. havens)
- en/of ernstige schade aan cultureel erfgoed.

Het uitgangspunt is dat er voldoende afstand is tussen kwetsbare gebouwen, locaties en infrastructuur aan de ene kant en risicovolle activiteiten aan de andere kant. Van deze richtafstand wijken we niet af, tenzij ontwikkelingen hierdoor onevenredig worden belemmerd.

4.2.3. Veiligheid bij evenementen

We vinden het belangrijk om als gemeente evenementen mogelijk te maken. Hierbij is de veiligheid een aandachtspunt. We staan open voor succesvolle evenementen waar veel bezoekers op afkomen, onder voorwaarde dat deze evenementen op een verantwoorde manier voor de veiligheid plaatsvinden.

4.3. Meer groen in de stad en dorpen

We zetten in op meer groen in onze leefomgeving, omdat dit bijdraagt aan de aantrekkelijkheid en de ruimtelijke kwaliteit van Harlingen. Daarnaast is groen belangrijk voor de gezondheid: een groene omgeving nodigt uit tot beweging en draagt bij aan het mentaal welbevinden. Ook zorgt groen voor meer ontmoeting. Groen draagt bij aan klimaatadaptatie, doordat groen ruimte biedt voor waterretentie en hittestress tegengaat. Ook is de aanwezigheid van voldoende groen essentieel voor biodiversiteit in de leefomgeving. Ook uit gesprekken met inwoners blijkt dat er behoefte is aan meer groen.

We zijn zuinig op de bestaande groenelementen en we bewaken de verbindingen hiertussen. Uitgangspunt is dat we behouden wat we hebben: er wordt alleen groen verwijderd indien dit echt noodzakelijk is. Naast behoud zetten we in op meer groen, zowel in de stad als in de dorpen.

De hoofdgroenstructuur wordt binnen 20 jaar aantoonbaar verbeterd, zodanig dat de kroonprojectie met 30% toeneemt en de piekbelasting van de kolken met 20% afneemt

We sluiten hierbij zoveel mogelijk aan bij historische groenstructuren en bij het karakter van de omgeving. We laten het groen daarnaast zoveel mogelijk aansluiten bij de lokale behoefte. We willen het aanwezige groen meer laten spreken, zichtbaarder laten zijn.

Naast de kwantiteit is ook de kwaliteit van het groen van belang. Voor onze gemeente is het belangrijk dat het groen goed tegen zout en wind kan, hier houden we rekening mee.

Bij ontwikkelingen zoeken we altijd naar mogelijke koppelkansen met groen. Bij (her)inrichting van de openbare ruimte krijgt groen meer de ruimte. Langs toegangswegen worden bijenlinten, ecologische bermen, struikgewas, oevers en groene rotondes in grotere mate zichtbaar.

4.3.1. Biodiversiteit: vergroten leefmogelijkheden doelsoorten

Een groene leefomgeving is een goede basis voor de biodiversiteit. We zetten in op het behouden en waar mogelijk versterken van de biodiversiteit, in aansluiting op de prioriteit die hieraan wordt gegeven in de provinciale omgevingsvisie. Dit doen we onder meer door het borgen van variatie in inheemse en toekomstbestendige soorten en het zorgen voor verbinding tussen de leefgebieden van de soorten. Dit doen we samen met agrariërs en inwoners.

We beschermen onze doelsoorten: de soorten planten en dieren die we willen behouden voor de toekomst. Voor deze soorten willen we de leefmogelijkheden vergroten en bedreiging tegengaan. Dit begint bij de zorg voor een optimaal en vitaal bodemleven. Per gebied in de gemeente kunnen deze

doelsoorten anders zijn, afhankelijk van de leefomgeving (zoet/zout) en de historisch aanwezige soorten. Daarbij zijn de soorten boven en onder water van belang.

We koesterende aanwezige grote bomen; deze zijn belangrijk voor het ecosysteem. Er zijn veel bomen waarmee het minder goed gaat en dit is een zorg. Bomen krijgen zoveel mogelijk de ruimte en worden gefaseerd vervangen indien nodig. Voor het onderwaterleven is het van belang dat de zoet-zout-overgang voor vismigratie in de sluis behouden blijft of uitgebreid wordt.

4.4. Een Zorgvuldige afweging op het gebied van bodem, water, geluid en geur

Een goede samenhang tussen ruimtelijk, economisch, milieu- en gezondheidsbeleid vinden wij van belang. Dit vraagt telkens om een zorgvuldige afweging en om goede afspraken. Een gezonde bodem, frisse lucht en schoon water zijn basisvoorwaarden voor een gezonde en veilige leefomgeving. We haken aan bij de doelstellingen uit de provinciale omgevingsvisie: wat schoon is, houden we schoon. Dit geldt specifiek voor de Waddenzee en onze havens.

De huidige situatie ten aanzien van geluid wordt behouden en waar mogelijk verbeterd. Dit geldt zowel voor de stad, als de dorpen en het buitengebied. In het bebouwde gebied ten noorden van de spoorlijn, dat als hoofdfunctie bedrijventerrein en centrum heeft, worden hogere waarden toegestaan.

Gesignaleerde knelpunten in de geluidskwaliteit worden zo efficiënt en effectief mogelijk aangepakt.

Ten aanzien van bodem wordt het 'standstill-beginsel' gehanteerd. De huidige bodemkwaliteit wordt gehandhaafd en waar mogelijk verbeterd. De gemeente streeft naar het verkrijgen van een optimale afstemming tussen de bodemfunctie en de plaatselijke bodemkwaliteit door de meest gunstige toepassing van grond en baggerspecie.

De gemeente Harlingen verbetert de kwaliteit van het water binnen de gemeente en gaat het buiten de oevers treden van oppervlaktewater tegen. Grondwateroverlast en de overlast (overbelasting) van de riolering wordt tegengegaan. Ook streeft de gemeente het Fries Bestuursakkoord Waterketen na.

De gemeente waarborgt de continuïteit van de rioleringszorg.

5. WE KIEZEN VOOR DUURZAAM

Speerpunten

- **Onze ambitie is dat in 2050 de bebouwde omgeving in de gemeente van het gas af is, waarbij we tot 2030 de focus leggen op energiebesparing en isolatie van gebouwen.**
- **Onze ambitie is dat we in 2030 88% van de stroomvraag duurzaam opwekken en in 2050 100%.**
- **We maken de leefomgeving klimaatbestendig door meer ruimte te maken voor water en groen.**
- **We stimuleren circulariteit en geven zelf het goede voorbeeld.**
- **We faciliteren een betere afvalscheiding.**
- **We zetten in op een duurzame optimale bereikbaarheid van de stad, de dorpen en het buitengebied.**
- **We stimuleren duurzame en inclusieve mobiliteit door het verbeteren van routes en te zorgen voor passende voorzieningen.**
- **We werken aan een evenwichtig en gebruiksvriendelijk parkeersysteem, zowel voor inwoners als bezoekers, zonder dat de ruimtelijke kwaliteit geschaad wordt.**

5.1. Aan de slag met de energietransitie

De energietransitie is een grote opgave waar we hard aan werken. We zetten hierbij zowel in op besparen als op duurzame opwek van energie. Hierbij kiezen we de rol van slimme volger. Dit betekent: niet vooroplopen, wel kansen grijpen. We willen in gesprek blijven en leren van de markt en van andere gemeenten. We conformeren ons aan de landelijke en provinciale klimaatdoelstellingen. In de provinciale omgevingsvisie is de energietransitie als prioriteit benoemd; ook in Harlingen behandelen we de energietransitie als een prioritaire opgave.

5.1.1. Besparen en isoleren tot 2030; van het gas af in 2050

We zetten in op 95% CO₂ besparing in 2050 (t.o.v. 1995), in aansluiting op het landelijk Klimaatakkoord. Om dit te bereiken gaan in de periode tot 2050 de huizen en buurten binnen de gemeente van het aardgas af: de warmtetransitie. Dit is een grote opgave. Het einddoel is duidelijk, maar we weten nog niet precies hoe we er komen. We gaan stapsgewijs aan de slag, samen met de inwoners en ondernemers van Harlingen en we maken realistische, haalbare keuzes. In de periode tot 2030 sluiten wij nog geen wijken van het gas af en richten we ons op isoleren en besparen, als eerste stap richting gasloos. We zetten hierbij ook in op het voorkomen en bestrijden van energiearmoede.

Er zijn verschillende mogelijkheden om de gebouwen in de gemeente op een duurzame manier te gaan verwarmen. In het kader van de warmtetransitie bepalen we op wijkniveau wat kansrijke manieren zijn om duurzaam te verwarmen. In de meeste wijken is een individuele oplossing het meest kansrijk. In de binnenstad wordt ingezet op groen gas. Naast de energietransitie in de woningvoorraad is ook de energietransitie van bedrijfspanden een grote opgave. De gemeente hecht hier veel belang aan en volgt hierin het rijksbeleid.

Als gemeente geven we het goede voorbeeld, met de ambitie om onze eigen gebouwen richting energieneutraal te laten zijn in 2030. Bij nieuwbouw wordt gestreefd naar klimaatneutraal.

(Innovatieve) duurzame ontwikkelingen worden gestimuleerd en ondersteund. We sluiten ook aan bij landelijke en provinciale initiatieven.

5.1.2. In 2030 wekken we 88% van onze stroomvraag duurzaam op

In 2030 wil de gemeente 88% van de stroomvraag in de gemeente Harlingen duurzaam opgewekken.. Dit doen we door zowel in te zetten op besparing als op duurzame opwek. We zijn al ver in het realiseren van deze ambitie: al 77% van de verwachte stroomvraag in 2030 wordt nu duurzaam opgewekt. De verdere mogelijkheden in het buitengebied voor extra duurzame opwek zijn zeer beperkt. De gemeente zet in op mogelijkheden op het langparkeerterrein, op (daken van bedrijfsgebouwen op) industrieterreinen en langs de N31.

Een belangrijk aandachtspunt is de netcapaciteit. We zien dat deze niet op alle locaties voldoende. Doel is om op termijn de netcapaciteit te laten aansluiten bij de vraag.

We staan afwijzend tegenover energieopwek via verbrandingsinstallaties.

5.2. Klimaatadaptatie: we maken ruimte voor water en groen

Door het veranderend klimaat krijgen we steeds vaker te maken met langdurige regenbuien, met droogte, met verzilting en met een stijgende zeespiegel. We gaan zo goed mogelijk om met de negatieve gevolgen van het veranderende klimaat: we maken de leefomgeving klimaatbestendig. Een klimaatbestendige leefomgeving bevat meer groen en meer (ruimte voor) oppervlaktewater in de openbare ruimte, zowel in de bebouwde omgeving als daarbuiten. Ook hierin sluiten we aan bij de provinciale omgevingsvisie, waarin klimaatadaptatie als één van de vier prioritaire opgaven is benoemd.

De specifieke aandachtsgebieden voor klimaatadaptatie zijn bekend en de gemeente is actief bezig met het tijdig aanpakken van knelpunten die voor 2050 worden voorzien. Hierbij wordt wateroverlast tegengegaan; lichte hinder door water wordt geaccepteerd. Onder hinder verstaan we: kortdurend water op straat waarbij vervoer en transport nog mogelijk is (wegen blijven toegankelijk), er geen schade optreedt en het water binnen het straatprofiel blijft.

We koppelen deze wateropgave met andere opgaven, zoals het inpassen van water combineren met een groene waterspeeltuin. Bij herstructurering en bij het toevoegen van woningen of andere gebouwen houden we rekening met ruimte voor water, zoals door het toepassen van de juiste bouwpeilen met voldoende drooglegging.

Onderdeel van klimaatadaptatie is ook het omgaan met een stijgende zeespiegel. Dijkverhogingen en versterking van de waterkering zijn mogelijke oplossingen hiervoor. Dit komt aan de orde in de gebiedsuitwerking: Kustzone.

5.3. Onze samenleving steeds meer circulair

We vinden het belangrijk om reststromen te verminderen: circulariteit. In de provinciale omgevingsvisie is het circulair maken van de economie als speerpunt benoemd; hier sluiten we bij aan. We werken circulair door zo weinig mogelijk nieuwe materialen te gebruiken en zoveel mogelijk in te zetten op hergebruik (volgens de methodiek van de R-ladder). Ook bij ontwikkelingen in de leefomgeving werken we zoveel mogelijk circulair. Harlingen stimuleert ook andere partijen en inwoners om circulair te werken.

De gemeente vermindert reststromen onder meer door een betere afvalscheiding te stimuleren, met nadruk op betere scheiding van oud papier en minder groente-fruit-en-tuin-afval (GFT) bij het restafval.

5.4. Een optimale duurzame bereikbaarheid van stad, dorpen en buitengebied

We zetten in op een optimaal bereikbaar Harlingen, voor nu en in de toekomst. Dit geldt voor de stad, de dorpen en het buitengebied. Bereikbaar voor zowel de auto, de fiets, als via het water en het OV. Hierbij geven we de voorkeur aan duurzame vormen van mobiliteit. We vinden het belangrijk dat iedereen zich veilig en duurzaam kan verplaatsen van A naar B. En dat de mobiliteit geen negatief effect heeft op de leefbaarheid van gebieden.

5.4.1. Stimuleren fietsen en wandelen

We stimuleren fietsen en wandelen door het verbeteren van routes en het zorgen voor voorzieningen. Er is nu één 'beweegroute' geopend in de stad; we zetten in op het toevoegen van meer beweegroutes, zoals het fietspad tussen Midlum en Wijnaldum en de wandelpaden bij Midlum en Wijnaldum-Pieterburen. Waar mogelijk herstellen we oude ommetjes bij de dorpen. De wandel- en fietsverbindingen tussen de wijken en het centrum van Harlingen vinden we belangrijk en verbeteren we in combinatie met groot onderhoud aan de openbare ruimte. We stimuleren snelfietsroutes, in afstemming met de provincie en buurgemeenten. We zorgen voor voldoende parkeervoorzieningen voor de fiets met name in de binnenstad van Harlingen.

5.4.2. Bestaande openbaar vervoersvoorzieningen behouden

We stimuleren het gebruik van het openbaar vervoer. Uitgangspunt hierbij is dat we de bestaande OV-voorzieningen in stand willen houden. De aanwezigheid van de treinstations is belangrijk voor Harlingen. Dit zorgt voor een goede ontsluiting met het openbaar vervoer richting Leeuwarden en de randstad. We stimuleren OV-gebruik door eilandbezoekers en stimuleren alternatieve initiatieven voor het OV vanuit de samenleving.

5.4.3. Bereikbaarheid met de auto op orde houden

We zorgen voor een goede bereikbaarheid van de stad en de dorpen met de auto, door een geordend systeem van wegen. In het kader van duurzame mobiliteit werken we samen met inwoners en bedrijven aan een dekkend, betrouwbaar en toekomstbestendig netwerk van (openbare) laadinfrastructuur.

We bewaken de leefbaarheid van de woonwijken in relatie tot verkeersoverlast. Doorgaand verkeer vermijden we in woonwijken. Van onze erftoegangswegen maken we gebruik wanneer we een herkomst of bestemming in de woonwijk hebben. Doorgaand verkeer maakt gebruik van gebiedsontsluitingswegen en stroomwegen.

In Harlingen bevinden zich relatief de meeste huishoudens met vervoersarmoede van heel Friesland. Dit betekent dat iemand niet mobiel genoeg is om boodschappen te doen, cultuur te beleven, hoger onderwijs te volgen of sociale contacten te onderhouden. We vinden het belangrijk om deze mensen hulp te bieden en zoeken naar oplossingen.

5.4.4. Bereikbaar via het water

We zetten in op een goede bereikbaarheid van Harlingen via het water. Waar het wenselijk is, zetten we in op een opwaardering van bestaande vaarroutes. Daarnaast onderzoeken we nieuwe, kansrijke vaarverbindingen.

5.4.5. Voldoende parkeercapaciteit

We werken aan een evenwichtig en gebruiksvriendelijk parkeersysteem, dat is afgestemd op de vraag en waarbij de leefbaarheid van de stad en de dorpen gewaarborgd is. Specifieke aandachtspunten hierbij zijn het parkeren in de binnenstad en het parkeren voor de eilandbezoekers. In de binnenstad werven we parkeerplaatsen van auto's en zoeken we naar extra capaciteit aan de rand van het centrum; bezoekers worden verwezen naar het opgewaardeerde langparkeerterrein. Beide aandachtspunten komen ook terug in de gebiedsuitwerking.

6. WE KIEZEN VOOR SOCIAAL EN INCLUSIEF

Speerpunten

- Harlingen is een inclusieve gemeente en we richten onze leefomgeving zo inclusief en toegankelijk mogelijk in.
- We houden de dorpen en wijken aantrekkelijk, door in te zetten op een gezonde, groene en klimaatadaptieve woonomgeving.
- We koesteren de eigenheid van de dorpen en wijken.
- Bij het toevoegen van woningen spelen we in op de vraag van nu en de toekomst door een diversiteit aan woningtypen en prijssegmenten te bieden.
- Naast behoud van monumentale panden zetten we ook in op het bewoonbaar en betaalbaar houden van deze panden.
- We vinden het belangrijk dat er voldoende mogelijkheden tot ontmoeting zijn in een dorp of wijk.
- We spelen in op de veranderende behoefte aan zorgvoorzieningen.
- We willen het cultureel aanbod behouden en daarnaast blijven ontwikkelen en versterken.
- We zetten in op een functionele, toereikende en duurzame sportinfrastructuur.
- We faciliteren talentontwikkeling bij de jeugd en jongeren door culturele en sportvoorzieningen.
- Het cultureel aanbod concentreert zich in De Willems haven en de binnenstad; we houden oog voor de verbinding met de dorpen en wijken.
- We vinden het belangrijk dat er voldoende en passende sportvoorzieningen zijn.
-

6.1. Harlingen biedt voor iedereen een thuis

Harlingen biedt voor iedereen een thuis, ongeacht zijn of haar leeftijd, inkomenspositie, gezinsgrootte, gezondheid of afkomst. In Harlingen mogen mensen zijn wie ze zijn en bieden we hulp aan wie dat nodig heeft. De leefomgeving speelt hierin een belangrijke rol. We zetten in op een leefomgeving die zo inclusief mogelijk is, zowel fysiek als sociaal. In dit hoofdstuk gaan we in op hoe de woning, woonomgeving en voorzieningen daar aan bijdragen. Ook elementen uit de andere hoofdstukken, zoals groen en gezond, verduurzaming en participatie, dragen bij aan deze inclusiviteit.

6.2. Wonen met kwaliteit en karakter

We bieden een plezierige woon- en leefomgeving voor al onze inwoners. Centraal staat het motto “Harlingen, wonen met kwaliteit en karakter”. De woonomgeving omvat de woning zelf en de aanwezige voorzieningen, maar ook de directe leefomgeving, de werkgelegenheid, bereikbaarheid en nog veel meer. Deze thema’s komen allemaal in bod in deze omgevingsvisie.

Naast het behouden van cultuurhistorische waarden zetten we in op het bewoonbaar en betaalbaar houden van het wonen in monumentale panden. Een monument is meer dan alleen een karakteristieke schil. We vinden het belangrijk om ook aandacht te geven aan de waardevolle interieuronderdelen in een pand en de omgeving van het monument.

6.3. Een passend woningaanbod voor alle inwoners

Harlingen biedt voor iedereen een thuis. Hier werken we aan door middel van drie hoofdambities:

- Aandacht voor de bestaande woningvoorraad en woonomgeving

We zijn zuinig op de woonkwaliteiten die we hebben. Leefbare wijken en dorpen vormen de basis voor een goede en aantrekkelijke woonplek voor iedereen. Hierbij kiezen we voor een duurzame, groene en klimaatadaptieve woonomgeving. We zetten in op het versterken van de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad door verduurzaming. We vinden het belangrijk dat er ruimte blijft voor het ontwikkelen van nieuwe locaties binnen de contouren van de stad en – op kleinere schaal – op vrijgekomen plekken in de dorpen.

We bewaken de eigenheid. Harlingen biedt een variatie aan woonmilieus, met hun eigen karakter. Deze karakters koesteren we. Zo zijn ten zuiden van het spoor in Harlingen met name rustige woonwijken te vinden en aan de noordkant is er meer reuring. Hier houden we rekening mee bij nieuwe ontwikkelingen.

We stimuleren verduurzaming van de woningvoorraad door particuliere eigenaren. We willen dit op de meest efficiënte manier doen, zodat de diverse doelgroepen naar behoefte op een passende manier gestimuleerd kunnen worden.

- Vraaggericht en toekomstbestendig ontwikkelen

We spelen in op de vraag. Dat betekent dat we woningen bouwen waar nu én in de toekomst vraag naar is. Daarom kijken we ook vooruit. De toenemende vergrijzing vraagt om passende woningen op geschikte plekken. Er wordt zoveel mogelijk gestreefd naar een mix van type woningen. Het wonen aan het water wordt gestimuleerd.

De gemeente Harlingen heeft als uitgangspunt dat inbreiden en herstructureren gaan vóór uitbreiding. Hierbij wordt nu tevens rekening gehouden met klimaatadaptatie: we borgen dat er voldoende ruimte voor water is op de ontwikkellocatie. Midlum en Wijnaldum mogen beperkt uitbreiden, naar aard en schaal.

- Kansen voor iedereen, ook voor speciale doelgroepen

Iedereen die in Harlingen wil wonen moet een passende woning kunnen vinden. De wensen en behoeften van huishoudens veranderen continu. Dat betekent dat wij als gemeente constant werken aan het aantrekkelijk houden van de woningvoorraad. Dit doen we door voldoende diversiteit aan woningtypen en prijssegmenten, voor alle doelgroepen te ontwikkelen. Daarnaast bieden we ruimte voor niches op de woningmarkt. Daarnaast blijft de betaalbaarheid van het wonen belangrijk. Zeker in een gemeente als Harlingen, waar de inkomens relatief laag liggen, moeten woonlasten in de bestaande voorraad én in nieuwbouw beperkt blijven. Dat biedt ook kansen voor jongeren om in Harlingen te blijven of te komen wonen.

6.4. Hoogwaardige en toegankelijke voorzieningen

De aanwezigheid van hoogwaardige en toegankelijke voorzieningen is essentieel voor een prettige woon- en leefomgeving. Door veranderingen in de bevolkingssamenstelling verandert ook de behoefte aan voorzieningen en dit brengt uitdagingen met zich mee. Door de vergrijzing stijgt bijvoorbeeld de vraag naar zorg.

6.4.1. Veel mogelijkheden om elkaar te ontmoeten

Een belangrijke functie van voorzieningen is ontmoeting. We willen wijk-, buurt- en dorpshuizen en -verenigingen versterken, omdat deze bijdragen aan de sociale samenhang en verbinding in dorpen en wijken. Ook andere voorzieningen dragen bij aan ontmoeting: de supermarkt, de school en vele andere voorzieningen. Dit is een extra functie van voorzieningen die we belangrijk vinden. We vinden het belangrijk dat er voldoende mogelijkheden tot ontmoeting zijn in een dorp of wijk. We hebben gemerkt dat dit met name voor jongeren een aandachtspunt is.

6.4.2. Voldoende en passende zorg, nu en in de toekomst

We vinden het belangrijk dat onze inwoners passende zorg krijgen, nu en in de toekomst. Dit vraagt om goede voorzieningen, passende woonvormen en voldoende gekwalificeerd personeel. We zetten in op het behoud van een polikliniek in Harlingen.

De zorgvraag groeit, terwijl het zorgaanbod afneemt. Dit komt voort uit de extra vergrijzing. Er zijn steeds meer ouderen en hiermee stijgt de zorgvraag. Ook zijn er meer chronische aandoeningen, zoals artrose en dementie. Met name dementie zorgt voor een sterke stijging van de ziektelast en zorgvraag. Tegelijkertijd neemt het zorgaanbod af, door minder zorgprofessionals én minder mantelzorgpersoneel. Dit is een urgente opgave: het tekort aan zorgaanbod groeit.

We zetten in op passende woonvormen, waar inwoners zo prettig mogelijk zelfstandig kunnen wonen met de zorg en ondersteuning die ze nodig hebben. Het gaat hierbij om geschikte geclusterde woonvormen voor ouderen, om het stimuleren van ontmoeting en samenredzaamheid en om ondersteuning door digitale innovaties en technologische voorzieningen. Deze nieuwe woonvormen staan qua zorg en ondersteuning tussen thuis en verpleeghuis in. Hiermee kan men zo lang mogelijk thuis blijven wonen. Belangrijk uitgangspunt is de inclusieve samenleving: Mensen die veel zorg en begeleiding nodig hebben moeten zoveel mogelijk 'onder de mensen leven'.

Daarnaast zetten we volop in op preventie, gericht op bewegen en ontmoeten. In het hoofdstuk 'Leefomgeving' komt aan de orde hoe we inzetten op een gezonde bevolking. Ook het versterken van sociale netwerken is belangrijk.

6.4.3. Cultuur: de stad als podium

Het culturele leven in Harlingen is rijk en levendig. We willen het cultureel aanbod behouden en daarnaast blijven ontwikkelen en versterken. We gebruiken kunst en cultuur als middel voor positieve verandering: verbindend, aanzetten tot gesprek, een andere blik geven op de wereld. We sluiten hierbij zoveel mogelijk aan bij wat Harlingen bijzonder maakt: de oude binnenstad, de haven, de Waddenzee. Ook de Harlinger identiteit komt hierin naar voren: eigenzinnig en eigenwijs, pionierend, dat wat Harlingen rijk is (Waddenzee, scheepvaart, historie, strand, internationale contacten).

De Willemshaven en de binnenstad zijn de belangrijkste gebieden met betrekking tot het cultureel aanbod. In de binnenstad bieden het Hannemahuis, de bibliotheek en de boekhandel samen culturele activiteiten aan. Deze panden hebben een gezamenlijke entree. We schenken aandacht aan locaties in de binnenstad die van culturele betekenis zijn. In potentie zijn dit er erg veel, vanwege de rijke historie van de stad. In de Willemshaven zien we cultuur als belangrijke aanjager voor verdere ontwikkeling. Het Entrepotgebouw is een culturele hotspot en heeft daarnaast een belangrijke ontmoetingsfunctie. Loods 5 heeft en houdt een kwalitatieve culturele invulling. De replica van Willem Barentsz is belangrijk cultureel erfgoed.

Onze ambitie is om cultuur meer naar de buitenwijken te brengen. Een specifieke doelgroep voor de culturele voorzieningen is de jeugd. We willen de jeugd en jongeren meer betrekken bij het culturele leven.

Er is behoefte aan meer fysieke plekken voor cultuur: grote multifunctionele ruimte (theater/expositie) en kleinere ruimtes (broedplaats, ateliers, workshopruimte, ontmoetingsruimte). Verbinden en ontmoeten via cultuur kan op fysieke plekken, maar ook de digitale wereld speelt een belangrijke rol.

6.4.4. Onderwijs

We vinden het belangrijk dat onze schoolgebouwen duurzaam zijn en werken dan ook aan verduurzaming. We verwachten voor de komende jaren geen wijzigingen in de onderwijshuisvesting als je het hebt over scholen nieuwbouwen, uitbreiden of slopen.

Wij streven er naar dat alle schoolpleinen openbaar worden gemaakt door de schoolbesturen, zodat deze toegevoegd kunnen worden aan onze speeltuinen/het speelbeleid. Bij een deel van de schoolpleinen is dit reeds het geval.

7. WE KIEZEN VOOR EEN VITALE EN VEERKRACHTIGE ECONOMIE

Speerpunten

- We werken aan de versterking van onze stuwende sectoren: de agrifood, de maritieme cluster, schone energie, toerisme en recreatie, maakindustrie en bouw.
- We zetten in op een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven.
- We zetten in op het behoud van talent, door het bieden van een aantrekkelijke woon- en leefomgeving en passende banen voor starters.
- We stimuleren innovatie en ondernemerschap.
- We zetten in op het versterken van de binnenstad van Harlingen als kernwinkelgebied en beperken kleinschalige detailhandel buiten de binnenstad.
- We versterken de binnenstad als aantrekkelijk verblijfsgebied voor inwoners en bezoekers.
- We verbinden de verschillende aantrekkelijke gebieden voor bezoekers beter met elkaar: Waddenpromenade, Willemshaven, Westerzeedijk en binnenstad.
- We verbeteren en breiden de voorzieningen voor de watersport en -recreatie zo mogelijk uit.

7.1. Een vitale en veerkrachtige economie

We zetten in op een vitale economie en een aantrekkelijk ondernemersklimaat. We werken aan de versterking van de stuwende sectoren van onze economie: de agrifood, het maritieme cluster, toerisme en recreatie, maakindustrie en bouw. We sluiten aan op landelijke ontwikkelingen met de sector schone energie. We streven naar een evenwicht tussen enerzijds het aanbod van banen en anderzijds een passend aanbod van personeel. We zetten in op het versterken van de innovatiekracht en het ondernemerschap, het behouden van (jong) talent voor onze regio en het versterken van ons vestigingsklimaat.

7.1.1. Voldoende passende werkgelegenheid én voldoende personeel

We willen bestaande werkgelegenheid behouden, nieuwe werkgelegenheid creëren en werkloosheid tegengaan. Waar eerder de opgave lag bij het zorgen voor voldoende werkgelegenheid, is deze voor de komende decennia verschoven naar het zorgen voor voldoende gekwalificeerd personeel. Er wordt een tekort aan werknemers verwacht. Een grote opgave is het aantrekken en behouden van voldoende arbeidskrachten die aansluiten op het gevraagde opleidingsniveau. Er zijn door vergrijzing (vervanging) en economische groei (uitbreiding) 5.200 nieuwe werknemers (4.000 fte) nodig, die gemiddeld meer theoretisch opgeleid zijn dan de huidige werknemers (maar er blijft behoefte aan praktisch opgeleid personeel).

We zetten in op het behoud van talent, door het bieden van een aantrekkelijke woon- en leefomgeving. Speerpunten zijn daarnaast het bieden van werkgelegenheid voor MBO-geschoolde arbeidskrachten en het stimuleren van werkgelegenheid voor hoger opgeleide starters. De gemeente Harlingen zet in op een 'leven lang leren' voor jong en oud, waarbij economische structuren op lokaal

niveau op elkaar aangesloten worden. De economie kan niet draaien zonder de inzet van arbeidsmigranten. We organiseren passende huisvesting voor arbeidsmigranten.

7.1.2. Een aantrekkelijk vestigingsklimaat

Door het creëren van een goed vestigingsklimaat willen we nieuwe economische activiteiten van buiten de gemeente aantrekken. De aanwezigheid van voldoende en geschikt personeel is een belangrijke pijler in het vestigingsklimaat; dit kwam al aan bod in de vorige paragraaf. Daarnaast werkt de gemeente aan een goede serviceverlening aan het bestaande bedrijfsleven, zodat zij hun economische activiteiten kunnen behouden en wellicht uitbreiden.

Het aanbieden van voldoende kavels van verschillende grootte op aantrekkelijke bedrijventerreinen is een essentieel onderdeel van het vestigingsklimaat. Het nieuwe bedrijventerrein Oostpoort 3 geeft hier invulling aan. Op de lange termijn biedt Oostpoort 3 mogelijk niet voldoende ruimte. Dan zal uitbreiding worden gezocht met een volgende fase: Oostpoort 4.

We stimuleren bedrijven in de transitie naar een duurzamere bedrijfsvoering. Onderdeel hiervan is het verduurzamen van bedrijfsgebouwen en bedrijventerreinen. De ambitie is om in 2050 energieneutraal te zijn.

7.2. Detailhandel en horeca: focus op sterke binnenstad

De kleinschalige detailhandel in de gemeente bevindt zich grotendeels in de historische binnenstad: het kernwinkelgebied. De Voorstraat is de belangrijkste winkelstraat, daarnaast zijn er een aantal aanloopstraten. Naast de binnenstad is ook Kimswerda een concentratiegebied, voor grotere winkels die niet in de binnenstad kunnen worden ingepast. Hier zijn twee supermarkten gevestigd. Aan de Spoorstraat en Oosterpark zijn nog twee buurtcentra met ieder één supermarkt aanwezig. Het winkelaanbod is in de afgelopen jaren veranderd. Daarbij valt op dat vooral de leegstand en het aantal winkels zijn afgenomen. Veel winkelpanden zijn omgezet naar andere functies, met name naar wonen. In dat opzicht is de detailhandelsstructuur sterker geworden.

We houden naar de toekomst rekening met een toename van de leegstand, door verandering van koopstromen. De positie van de detailhandel in de binnenstad staat enigszins onder druk. Door de ligging aan zee, de directe nabijheid van Franeker en door de geringe afstand tot de grotere steden Sneek en Leeuwarden, heeft de detailhandel in het kernwinkelgebied van Harlingen een beperkte regionale verzorgingsfunctie. Die druk zal eerder toenemen dan afnemen.

We zetten in op behoud en versterking van de detailhandel in de binnenstad van Harlingen, zie ook de gebiedsuitwerking binnenstad. Daarbij kijken we ook breder hoe het centrum als aantrekkelijk verblijfsgebied versterkt kan worden. Daarnaast beschermen we het kernwinkelgebied door het beperken van kleinschalige detailhandel buiten de binnenstad.

De horeca is met name gevestigd op de Grote Bredeplaats. We willen de beleving van de Grote Bredeplaats versterken, onder meer door het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

7.3. Een sterke recreatieve sector

We streven naar een versterking van de toeristische sector. In de provinciale omgevingsvisie wordt ingezet op een slimme groei van de gastvrijheidseconomie en het delen van het verhaal van Fryslân met de bezoekers; hier haken we bij aan. We hebben hiervoor veel in huis: de Waddenzee, de kustzone

én de bruisende monumentale binnenstad waar de historie voelbaar is. We streven er naar om de Harlinger identiteit via gebiedsgerichte projecten verder te versterken. We zetten cultuur en erfgoed hierbij in als trekker; zie ook de paragraaf hieronder. Harlingen wil een 'stepping stone' zijn voor een meerdaags bezoek aan de gemeente of omliggende omgeving. We zijn aantrekkelijk voor korte bezoeken en verleiden toeristen ook om langer te blijven.

De verschillende aantrekkelijke gebieden voor bezoekers worden de komende jaren beter met elkaar verbonden: Waddendromade, Willemshaven, Westerzeedijk en binnenstad. De toeristische informatievoorziening in de stad en langs de kustzone wordt in de komende jaren verbeterd. Daarnaast werken we hard aan het creëren van nieuwe voorzieningen en het realiseren van beleefbaar en toegankelijk aanbod, passend bij de behoeften van onze bezoekers en eigen inwoners. Denk bijvoorbeeld aan onze ambitie om de voorzieningen voor de waterrecreatie te verbeteren en zo mogelijk uit te breiden; met name de watersportfaciliteiten van de Noorderhaven en de Zuiderhaven.

Ontwikkelingen op het gebied van recreatie en toerisme koppelen we zoveel mogelijk aan ruimtelijke opgaven op het gebied van bijvoorbeeld behoud van natuur, havenontwikkeling en leefbaarheid.

7.4. Bedrijventerreinen

De bedrijventerreinen van omvang in Harlingen zijn Hermes, Koningsbuurt, Oostpoort en de industriehaven. Watergebonden bedrijvigheid is voornamelijk geconcentreerd in de Industriehaven. Wanneer Oostpoort 3 volledig ingevuld is en uit de toekomstprognoses blijkt dat er behoefte naar is, zal het onze inzet zijn om Oostpoort verder uit te breiden. Het zoekgebied voor Oostpoort 4 is dan aangrenzend ten oosten van het huidige Oostpoort.

De bedrijventerreinen in Harlingen zijn infrastructuur-technisch gezien op orde en er is weinig tot geen leegstand. Er zijn dan ook geen concrete plannen voor herinrichting of transformatie. Wel wordt gewerkt aan verbetering van de organisatiegraad van de bedrijventerreinen en het gezamenlijk werken aan thema's als verduurzaming. Door het verduurzamen van de bedrijventerreinen behouden we de huidige bedrijvigheid en trekken we nieuwe bedrijven aan. In de verre toekomst sluiten wij een transformatie van Hermes niet uit.

7.5. Landbouw

Binnen onze gemeente bevinden zich 27 agrarische bedrijven. We streven naar een duurzame en natuurinclusieve landbouw. Een landbouw die grondgebonden en circulair is, bijdraagt aan het herstel van biodiversiteit, bijdraagt aan de kwaliteit van het landschap, maatschappelijk draagvlak heeft én, niet in de laatste plaats, duurzaam economisch renderend is.

De landbouwsector staat voor een transitie en er liggen grote uitdagingen, onder meer vanwege de stikstofcrisis. We sluiten hierbij aan bij het provinciaal beleid. De provincie werkt aan een plan voor de aanpak van de stikstofproblematiek. Hiermee wordt in de komende jaren toegewerkt naar een duurzame oplossing. We vinden het belangrijk dat boeren een goede boterham kunnen blijven verdienen en dat jonge ondernemers weer kansen zien om een boerenbedrijf op te starten. Een andere opgave is het tegengaan van de verzilting. Hierin werken we samen met de gemeenten Waadhoeke en Leeuwarden.

8. ONTWIKKELINGEN EN KEUZES PER GEBIED

Dit hoofdstuk moet nog goed worden ingevuld. Dit is slechts een eerste globale aanzet.

8.1. Definitie van kwaliteit verschilt per gebied

In de hoofdstukken hiervoor komt de algemene koers van de gemeente voor de omgeving aan bod. We kiezen voor groen, voor gezond, voor inclusief, voor passende economische ontwikkelingen en voor het behoud van kernkwaliteiten. Deze koers geldt voor de hele gemeente.

De kwaliteit van onze omgeving zit vaak in de identiteit van een gebied en de variatie tussen gebieden. Gebieden hebben verschillende waarden en betekenis voor mensen, onder meer door de ontstaansgeschiedenis, ruimtelijke verschijningsvorm, aanwezige functies en ontwikkelingen. We vinden het belangrijk om deze beleving en eigenheid van gebieden mee te nemen in de ruimtelijke keuzes die we maken. Daarnaast is er in een aantal gebieden in Harlingen sprake van grote ontwikkelingen. Deze gebieden zijn te zien op onderstaande kaart. Voor deze gebieden maken we gebiedsspecifieke keuzes. Deze komen in dit hoofdstuk aan bod.

8.2. Kustzone

Speerpunten kustzone

- *stimuleren van toerisme*
- *zorgen voor passende werkgelegenheid voor Harlingers*
- *vergroening en verduurzaming*
- *Verbindingen tussen gebieden versterken*

De kustzone behelst het gebied langs de kust van de Westerzeedijk tot en met het langparkeerterrein. Een groot deel van het kustzonegebied is ingevuld of in ontwikkeling. Er is echter ook nog een aantal open vlekken die nog geen invulling hebben. Daarnaast hebben we samen met het Wetterskip en de provincie Fryslân in dit gebied een opgave op het gebied van hoogwaterbescherming.

De gemeente wil komen tot een functionele inrichting van het gebied, waarbij de volgende aspecten worden meegenomen: recreatie en toerisme, passende werkgelegenheid, stedenbouwkundige kwaliteitseisen en vergroening. Ontwikkelingen zijn passend binnen de vier transitielijnen: biodiversiteit, energie en klimaat, circulaire economie (grondstoffen) en een inclusieve samenleving. De gemeente wil graag een kwaliteitsimpuls geven aan het gebied, waardoor het aantrekkelijker wordt voor zowel ondernemers, bewoners als bezoekers, met een breed palet aan voorzieningen.

Verbinding met de binnenstad is een belangrijk aspect. Uitgangspunt is de kansen om het toeristisch-recreatief potentieel van het gebied te versterken met de ontwikkelingen in de binnenstad. Inzet is een betere verbinding tussen beide gebieden. Hiermee nodigen we de (eiland)toerist uit om langer in Harlingen te verblijven en de binnenstad te bezoeken.

Binnen het totale gebied onderscheiden we een aantal deelgebieden en projecten onderscheiden, die hieronder aan de orde komen:

- **Industriehaven**
- **Sluis en VHK**
- **Gemeentelijke havens**
- **Langparkeerterrein**
- **Waddenpromenade**
- **Willems haven**
- **Westerzeedijk**

8.2.1. **Industriehaven**

Speerpunten industriehaven

- *Economie en ecologie in balans*
- *Infra op orde*
- *Veiligheid*

De industriehaven van Harlingen is een veelzijdige regionale haven, pal naast het Unesco Werelderfgoed Waddengebied. De haven van Harlingen heeft een bescheiden omvang, maar heeft grote waarde voor de inwoners en bedrijven, van Harlingen en de regio. De haven biedt veel werkgelegenheid en heeft een belangrijke rol in de regio als logistiek knooppunt. Het havenbedrijf is in 2018 verzelfstandigd en heet Port of Harlingen. De ambitie van Port of Harlingen is om te groeien

zonder fysiek uit te breiden, met respect voor de omgeving. Deze slimme groei wordt bereikt door de beschikbare ruimte beter te benutten door middel van geleidelijke herstructurering.

De locatie naast het Waddengebied is prachtig en kwetsbaar tegelijkertijd. Alle activiteiten van Port of Harlingen vinden plaats met als kader: behoud van ecologische waarden van het waddengebied. Er wordt zo duurzaam en efficiënt mogelijk gewerkt. Door te werken mét de Waddenzee kan Port of Harlingen, met respect voor de omgeving, duurzaam blijven groeien, de regionale ontwikkelingen blijven versterken en de nationale verbindingen blijven stimuleren. Met balans tussen economische groei en ecologische waarden. De niches van de haven worden gekoesterd en versterkt. Harlingen is sterk in de behandeling en verwerking van zand, grind, zout en poot aardappelen, de visserij, de veerdiensten, scheepsbouw en -reparatie (waaronder megajachten) en er is veel recreatievaart. Harlingen is de thuishaven van de Urker vissersvloot, die er z'n eigen garnalenafslag heeft. De haven is de grootste garnalenhaven van Europa en de enige zeehaven van Friesland.

Port of Harlingen werkt toe naar het zijn van dé effectieve en efficiënte op- en overslaghub van Noord-Nederland en richting Amsterdam en Rotterdam. Ook wil de haven uitstekend bereikbaar zijn en blijven voor de binnenvaart en voor zeeschepen, en veilig en goed toegankelijk voor alle gebruikers. De gemeente omarmt deze visie van Port of Harlingen.

Om de goede bereikbaarheid van de industriehaven verder te optimaliseren, werken wij aan verschillende maatregelen ter verbetering van de infrastructuur. Zie ook de paragraaf Sluis en Gemeentelijke havens.

8.2.2. Sluis en Van Harinxmakanaal

Speerpunten Sluis en Van Harinxmakanaal

- *Bereikbaarheid*
- *Veiligheid*

Om de goede bereikbaarheid en de veiligheid van de industriehaven en de gemeentelijke havens verder te optimaliseren, werken wij aan verschillende maatregelen ter verbetering van de infrastructuur.

Wij zetten ons ervoor in om het Van Harinxmakanaal over de hele lengte bevaarbaar te maken voor schepen tot en met klasse Va. Hiermee wordt het kanaal toekomstbestendig voor de scheepvaart.

De Tsjerk Hiddessluizen dienen voor 2040 te worden vervangen. Dit biedt kansen om de sluis anders in te richten, zodat deze aansluit bij de vraag van de toekomst. Ook verkennen we eventuele verplaatsing, vanwege de spuiproblematiek waardoor slibneerslag ontstaat. We verkennen de mogelijkheid van een tweede kolk en een grotere capaciteit voor de beroepsvaart in de Tsjerk Hiddessluizen.

8.2.3. Gemeentelijke havens

Speerpunten gemeentelijke havens

- *Koesteren nautisch karakter*
- *Bevaarbaarheid en bereikbaarheid havens waarborgen*

Met de grote diversiteit aan havens in Harlingen bieden we ruimte aan zowel de industrie als de pleziervaart. De gemeente Harlingen vindt het van groot belang dat het nautisch karakter van onze stad gekoesterd wordt. De gemeentelijke havens spelen hierin een belangrijke rol. We zetten in op een aantrekkelijk, schoon en veilig havengebied.

In de havenmond is de nautische veiligheid een aandachtspunt. De problemen met drukte en veiligheid in de havenmond lossen we op door geleidelijke verplaatsing van activiteiten uit de havenmond en door strikte scheiding van beroeps- en recreatievaart. Hierdoor wordt het havengebruik efficiënter en verhogen we de nautische veiligheid. Ook verkennen we de mogelijkheden om het probleem van de smalle voorhaven op te lossen.

De bevaarbaarheid en bereikbaarheid van havens en eilanden wordt gewaarborgd door aanlegmogelijkheden en streefdieptes voor de vaargeulen. Het behouden van deze streefdieptes is een grote opgave. Het uitbaggeren van de haven is een forse jaarlijkse investering. Deze kosten willen we graag voorkomen door een ander spui beleid, door verplaatsing van de sluis of wellicht door een gemaal. Ook wordt onderzoek gedaan naar het vermarkten van het slib. In de komende jaren werkt de gemeente binnen programma Harlingen samen met het Wetterskip en de Provincie aan een integraal plan om dit aan te pakken.

8.2.4. Langparkeerterrein

Speerpunten langparkeerterrein

- *Voldoende parkeerplaatsen*
- *Verduurzaming en inrichting volgens de vier transitielijnen*
- *Vernieuwing ontsluiting aan de Zuidwalweg*
- *Verbeteren looproute vanaf parkeerterrein naar Veerterminal*

Het langparkeerterrein is van groot belang voor de parkeervraag vanuit de eilandtoeristen. We vinden het belangrijk dat eilandtoeristen gemakkelijk hun auto kunnen parkeren, ontzorgd worden ten aanzien van bagage en een aantrekkelijke route (per bus, fietsend of lopend) naar de Veerterminal kunnen afleggen.

Sinds 1 januari 2021 zijn de parkeerterreinen in eigendom, exploitatie en beheer van de gemeente. Het dagelijks beheer is uitbesteed. De opgave is een parkeerterrein te realiseren dat in gebruik en beleving sterk is verbeterd. Daarbij gaat het om een totaalconcept waar gebruikersgemak samen gaat met gastvrijheid. Met een nieuwe entree voor de auto vanaf de Zuidwal en herkenbare routing voor de voetgangers richting bushalte en Waddenpromenade. Eerste prioriteit hierbij is: voldoende parkeercapaciteit. Met innovatieve oplossingen die een bijdrage leveren aan de biodiversiteit, die klimaatbestendig zijn en daarnaast voldoen aan de duurzaamheidsambitie om energie uit de zon te halen. Waarbij inrichting en voorzieningen tegemoet komen aan het comfort van de reiziger.

Op de meest westelijke punt is een entree voor de voetganger gemarkeerd door een entreeplein met daarop het kunstwerk van Frank Stella, 'Broken Jug'. De route voor voetgangers van het parkeerterrein over de Oude Ringmuur naar de Veerterminal zal opnieuw ingericht worden. De voetganger moet momenteel zijn route vervolgen over de rijbaan, slechts op enkele plaatsen is een stoep voor deze doelgroep voorzien.

8.2.5. Waddenpromenade

Speerpunten Waddenpromenade

- *Vervoersstromen optimaal afwikkelen: logische routes*
- *Aantrekkelijker inrichten voor de eilandtoerist: meer groen*
- *Verbinding met de binnenstad verbeteren*
- *Opgave rondom dijkverzwaring is koppelkans voor herinrichting gebied*

Bij De Waddenpromenade bevindt zich de Veerterminal. De Veerterminal heeft een bovenregionaal belang en de bezoekersstromen zijn groot. De gemeente onderkent het belang hiervan. De gemeente is voorstander van de terminal op deze plek gezien de nabijheid van de stad, het treinstation en de langparkeerplaats.

De Waddenpromenade is voor de eilandtoeristen het visitekaartje van de stad. We willen dit gebied aantrekkelijker en functioneler inrichten. De ambitie is de openbare ruimte aantrekkelijker te maken voor de voetganger, gericht op verblijven en verplaatsen. Zodat alle vervoersstromen op een optimale manier afgewikkeld kunnen worden én het een prettig verblijfsgebied wordt. Voor de openbare ruimte betekent dit minder verharding, met logische routes en meer groen. Daarnaast is er ruimte voor nieuwe bebouwing, voor aantrekkelijker plinten van bestaande bebouwing en voor functies die bijdragen aan de beleving voor de bezoekers en de bewoners van Harlingen.

Ook verbeteren we de verbinding met de binnenstad, zodat we de reiziger met wat extra tijd verleiden om de binnenstad in te gaan.

Dit noordelijk gelegen deel van het Havenfront maakt onderdeel uit van de primaire waterkering. In de toekomst moeten we rekening houden met een mogelijke dijkverzwaring. Deze integrale ontwerpogave is een kans om de samenhang te vergroten en de identiteit te versterken.

8.2.6. Willems haven

Speerpunten Willems haven

- *Transformatie naar verblijfsgebied met nautisch en recreatief karakter doorzetten*
- *Hoogwaardige cultuur als trekker*

De Nieuwe Willems haven is een gebied in ontwikkeling. Dit voormalig industrieterrein transformeert stapsgewijs naar een aantrekkelijk verblijfsgebied met een nautisch en recreatief karakter. De Willems haven speelt een belangrijke rol in het culturele leven van Harlingen, met de aanwezigheid van het Entrepotgebouw, diverse loodsen en de replica van Willem Barentsz. De loodsen dienen waar mogelijk met behoud van hun karakter mogelijkheden te bieden voor nieuwe invullingen. In de toekomst zien we hoogwaardige cultuur dan ook als belangrijke trekker voor dit gebied, naast recreatie en toerisme.

8.2.7. Westerzeedijk

Speerpunten Westerzeedijk

- *Verblijfsgebied gericht op bewegen en op natuur*
- *Badcultuur versterken*
- *Verbeteren verbinding met binnenstad en Wad*

Het Westerzeedijkgebied ontwikkelt zich naar een aantrekkelijk verblijfsgebied voor toeristen en recreanten en eigen bewoners. Een robuust groen raamwerk dat voortbouwt op bestaande kwaliteiten

vormt de basis voor overwegend recreatieve ontwikkelingen. Het stimuleren van beweging en ruimte voor natuur en biodiversiteit willen we bij elkaar brengen. We willen de badcultuur versterken. Dit doen we bijvoorbeeld door het opwaarderen van het strand bij de Westerzeedijk. De verbinding met binnenstad en Wad wordt verbeterd.

Aan de noordzijde ligt het accent op het verbeteren van de verbinding met de binnenstad. Hier moeten nieuwe functies bijdragen aan de gewenste ruimtelijke kwaliteit.

8.3. Binnenstad

Speerpunten binnenstad

- *Beschermde stadsgezicht beschermen*
- *Een bruisend en vitaal centrum, in samenhang met de bestaande kwaliteiten*
- *Verbinding met de zee versterken*
- *Handhaven en versterken groenstructuren in de binnenstad*
- *Cultuur, horeca en winkels als trekkers*
- *Bereikbaarheid optimaliseren én minder verkeer in het centrum*
- *Verkennen rol auto in de binnenstad*
- *Voldoende parkeergelegenheid is aandachtspunt*

8.3.1. Bestaande kwaliteiten als basis voor ontwikkeling

De binnenstad van Harlingen is vanwege de vele waardevolle elementen aangewezen als beschermd stadsgezicht. We vinden het belangrijk om de kenmerkende ruimtelijke structuur van het beschermde stadsgezicht te beschermen. We werken aan het behoud van de ruimtelijke waarden en het herstel van ruimtelijke waarden waar die verstoord zijn of ontbreken.

Ook in de toekomst blijft onze binnenstad een bruisend centrum, dat comfortabel en aantrekkelijk is voor inwoners, voor de regio en toeristen. De gemeente zet zich in om de binnenstad vitaal en dynamisch te houden, zonder afbreuk te doen aan deze bestaande kwaliteiten. Nieuwe ontwikkelingen dienen te passen bij de maat, schaal en identiteit van de binnenstad. De gemeente heeft daarnaast de ambitie om het gezicht van de stad Harlingen meer naar de zee te richten. We zetten in op meer groen in de binnenstad. Hierbij sluiten we aan bij historische groenstructuren en bij het aanwezige erfgoed.

8.3.2. Cultuur, horeca en winkels als trekkers

Cultuur, horeca en winkels trekken inwoners en bezoekers naar de binnenstad. We zetten in op versterking van het kernwinkelgebied in de binnenstad van Harlingen. Het kernwinkelgebied omvat de Voorstraat, Kleine Voorstraat, Grote Bredeplaats, Vismarkt, Kleine Bredeplaats, Simon Stijlstraat en Sint Jacobstraat. De inzet is om zowel de verblijfsfunctie als de beeldkwaliteit in het kernwinkelgebied te versterken. We vragen daarbij onder meer aandacht voor de verkeerssituatie, de algehele uitstraling, de indeling van de verschillende functies, winkelaanbod, terrassenbeleid en inrichting.

Een specifiek aandachtspunt is het aantrekkelijker maken van de entrees van het winkelgebied en het versterken van de verbinding met de Waddenspromenade, om zo bezoekers naar de binnenstad te trekken.

De horeca is met name gevestigd op de Grote Bredeplaats. We willen de beleving van de Grote Bredeplaats als horecaplein te versterken, onder meer door het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

8.3.3. Bereikbaarheid en parkeren

Voor de binnenstad is bereikbaarheid een belangrijke opgave. Door de vele waterverbindingen is de ontsluiting van de binnenstad niet optimaal. Dit zorgt voor veel verkeer op bepaalde plekken in het centrum. We willen de verblijfskwaliteit van het centrum verbeteren door het verkeer in het centrum terug te brengen (o.a. Voorstraat en Prinsenstraat), zonder de economische vitaliteit in gevaar te brengen. Ook wordt de komende periode verder verkend welke rol en plek de auto heeft in de binnenstad. Eén van de varianten is een meer autoluwe binnenstad.

Om de vitaliteit van de binnenstad te waarborgen is voldoende parkeergelegenheid noodzakelijk voor de bezoekers van de binnenstad. De parkeerdruk in en rond centrum is hoog; we zoeken naar extra capaciteit aan randen van de stad, op goed bereikbare plekken. Het terugdringen van de parkeercapaciteit in het centrum biedt kansen voor het versterken van de kwaliteit van de binnenstad, maar dit is pas aan de orde als er alternatieve capaciteit gevonden is.

8.4. Spaansenterrein

Speerpunten Spaansenterrein

- *Nieuw stedelijk woonmilieu*
- *Variatie aan woningtypen en prijscategorieën*
- *Ruimte voor groen en water*
- *Zorgvuldig inpassen van bestaande waarden in het gebied*

In het oosten van de binnenstad, ten zuiden van de Kanaalweg ligt het voormalige bedrijfsterrein van Spaansen. Op dit braakliggend terrein van ruim 6 hectare kunnen circa 240 woningen worden gerealiseerd. De ambitie is een stedelijk woonmilieu te realiseren die ruimte biedt aan bijzondere woonvormen maar ook zijn weerslag heeft in de openbare ruimte. De nieuwe identiteit is geïnspireerd op de binnenstad en het industriële verleden. De openbare ruimte heeft een verblijfskwaliteit met een hoge gebruikswaarde; groen en water is een geïntegreerd onderdeel van het woonmilieu. Het parkeren wordt zoveel mogelijk opgelost op eigen terrein of binnen de verkaveling met voldoende voorzieningen voor het laden van elektrische voertuigen. Zo wordt voorkomen dat het straatbeeld wordt gedomineerd door auto's. Er is ruimte voor nieuwe woonvormen en bijzondere initiatieven, zoals zorgwoningen en werkwoningen. Groen en water krijgen de ruimte binnen het woonmilieu. De ontwikkeling is klimaatadaptief. Bestaande waarden in het gebied, zoals een gemeentelijk monument en het Jaagpad, worden zorgvuldig ingepast.

8.5. Oostpoort 3

Speerpunten Oostpoort 3

- *Voldoende en passend aanbod kavels*
- *Verduurzaming*

Het aanbieden van voldoende kavels van verschillende grootte op aantrekkelijke bedrijventerreinen is een essentieel onderdeel van het vestigingsklimaat. Het nieuwe bedrijventerrein Oostpoort 3 geeft hier invulling aan. Op de lange termijn biedt Oostpoort 3 mogelijk niet voldoende ruimte. Dan zal uitbreiding worden gezocht met een volgende fase: Oostpoort 4.

Voor het bedrijventerrein Oostpoort is er, gezien de ligging aan de A31, sprake van een zone waarin het uitgangspunt geldt dat de verschijningsvorm van de bedrijfsgebouwen een representatief karakter moeten hebben.

8.6. Overige gebieden/ specifieke kaders vanuit ruimtelijke kwaliteit (nog verder uitwerken)

Koningsbuurt

In het gehele gebied wordt gestreefd naar een grotere mate van visuele samenhang en rust waardoor het ruimtelijk aanzien van de bedrijfslocaties verbetert, de aansluiting op het omringende open landschap minder verstorend is en de Oude Trekweg als historische uitvalsroute beter herkenbaar wordt. Het welstandsbeleid richt zich hierbij nadrukkelijk op transformatie en nieuwbouw van bedrijfsgebouwen en -hallen omdat juist deze het totaalbeeld verstoren.

Bedrijventerreinen

De gemeente streeft ernaar een evenwicht met het omringende landschap en de groenvullingen in het gebied te bewerkstelligen door de toepassing van rustiger en coherenter kleurstellingen van de bedrijfspvolumes. De massaliteit van deze volumes wordt hiermee ook minder opvallend.

Dorpen Wijnaldum en Midlum

We vinden het belangrijk om de ruimtelijke opzet van beide dorpen te behouden en willen de kwaliteiten van deze dorpen koesteren. Voor beide dorpen geldt dat wordt ingezet op het handhaven van het dorpse karakter, de natuurlijke overgangen met het omringende landschap en op het zorgdragen voor een veilige, herkenbare verbinding met Harlingen opdat ook van die zijde kan worden bijgedragen aan de draagkracht van de stad. Tevens wordt er gestreefd naar handhaving en versterking van de diverse structurele groenelementen en boombeplanting, erfbeplantingen en groenbegeleidingen langs wegen en straten. Daarnaast zijn er voor de dorpen afzonderlijke kwaliteiten benoemd.

Buitengebied

Voor wat betreft de agrarische bedrijfsbebouwing wordt gestreefd naar een grote mate van visuele samenhang en rust. Dit ten behoeve van de verbetering van het niveau van de erven en de aansluiting op het omringende open landschap. Het welstandsbeleid richt zich hierbij nadrukkelijk op de transformatie en nieuwbouw van bedrijfsgebouwen en -hallen in het gebied omdat juist deze door hun grote schaal in vormgeving, materialisering en kleurstelling het totaalbeeld kunnen verstoren. Voor de veel kleinschaliger woningen is dit minder het geval.

De ligging van de boerderijen en terpdorpen in het open landschap en de natuurlijke overgangen daarvan naar het agrarische gebied dienen behouden te blijven.

De gemeente Harlingen zet zich in voor een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap. De gemeente Harlingen zet in op het herkenbaar houden van de karakteristieke openheid van het open kustlandschap. Verdere verdichting van het landschap met bebouwing en beplanting is daarom niet gewenst. Bestaande natuurgebieden worden behouden en waar mogelijk versterkt.

9. SAMENWERKING

9.1. Door samen te werken bereiken we meer

Bij de keuzes die we maken met betrekking tot onze leefomgeving betrekken we inwoners, ondernemers en andere overheden. Door samen te werken bereiken we meer. Onze participatiecode is hierbij de leidraad. Als kleine gemeente staan we dicht op onze bevolking, dit koesteren we. Tegelijkertijd hebben we andere partijen nodig om slagkrachtig te blijven. In grote opgaven of opgaven die gemeentegrensoverstijgend zijn slaan we de handen ineen met andere gemeenten, de provincie, het waterschap en/of het Rijk.

Bij vraagstukken die binnen de gemeente spelen betrekken we inwoners, ondernemers en organisaties waar dit meerwaarde heeft. Dit doen we om vraagstukken scherp te krijgen, de belangen in beeld te krijgen en om oplossingen te vinden. Daarbij gaat het niet alleen om de mening van betrokkenen maar ook over deskundigheid en creativiteit van inwoners. Uitgangspunt hierbij is passende participatie. We maken bewuste keuzes of de vorm en mate van participatie (bijvoorbeeld: raadplegen, adviseren, samenwerken). Per onderwerp wordt bepaald welke mate van participatie (dus mate invloed) het meest geschikt is en welke doelgroepen moeten worden betrokken.

Als we samenwerken communiceren we helder over rollen en over de invloed die partijen hebben. Ook maken we duidelijk wanneer formele besluiten worden genomen en door wie.